

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Tadeáš Šek

Etnická segmentace v 21. století: Případ města Mostar

Bakalářská práce

Vedoucí práce

Mgr. Damir Kasum

Olomouc 2024

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Etnická segmentace v 21. století: Případ města Mostar vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 24. 4. 2024

Tadeáš Šek

PODĚKOVÁNÍ

Chtěl bych poděkovat vedoucímu mé práce Mgr. Damiru Kasumovi za jeho cenné odborné rady, připomínky, trpělivost a vstřícný přístup.

ÚVOD	6
1 TEORETICKÁ ČÁST	9
1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ BOSNY A HERCEGOVINY DO VÁLKY V BOSNĚ A HERCEGOVINĚ	9
1.2 TEORIE KONSOCIAČNÍ DEMOKRACIE	11
1.2.1 <i>Faktory vedoucí ke konsociační demokracii</i>	12
1.2.2 <i>Znaky konsociačního systému</i>	12
1.2.3 <i>Teorie konsociační demokracie na případu Bosny a Hercegoviny</i>	13
1.3 KONCEPT PILÍŘŮ VE SPOLEČNOSTI	15
1.3.1 <i>Nizozemský příklad</i>	16
2 METODOLOGIE VÝZKUMU	18
2.1 OPERACIONALIZACE A ZDROJE VÝZKUMU	18
2.2 LIMITY VÝZKUMU	20
3 MOSTAR – MĚSTO SPOJENÉ A ROZDĚLENÉ	21
3.1 MOSTAR V SOCIALISTICKÉ JUGOSLÁVII	21
3.2 VÁLKA V MOSTARU V LETECH 1992-1994	21
3.3 MOSTAR OD ROKU 1994 DO KOMUNÁLNÍCH VOLEB 2004	24
4 PRAKTICKÁ ČÁST: ETNICKÁ SEGMENTACE VOLIČSKÉ PODPORY V KOMUNÁLNÍCH VOLEBÁCH 2020	25
4.1 NEKONÁNÍ KOMUNÁLNÍCH VOLEB V MOSTARU	25
4.2 NOVÝ VOLEBNÍ ZÁKON	26
4.3 ETNICKÉ SLOŽENÍ VOLEBNÍCH OBLASTÍ	28
4.4 POLITICKÉ STRANY A KOALICE V MOSTARU V KOMUNÁLNÍCH VOLEBÁCH 2020	30
4.5 ROZDĚLENÍ POLITICKÝCH STRAN A KOALIC	33
4.6 VOLEBNÍ ÚČAST	34
4.7 VÝSLEDKY VOLEB	34
4.7.1 <i>Výsledky v celoměstském obvodu</i>	35
4.7.2 <i>Výsledky ve volebním obvodu Sever</i>	35
4.7.3 <i>Výsledky ve volebním obvodu Jihovýchod</i>	36
4.7.4 <i>Výsledky ve volebním obvodu Jih</i>	36
4.8 SROVNÁNÍ VOLEBNÍCH VÝSLEDKŮ S ETNICKÝM SLOŽENÍM	36
5 ETNICKÁ SEGMENTACE V KAŽDODENNÍCH ČINNOSTECH SOCIÁLNÍ SFÉRY	39
5.1 VZDĚLÁVÁNÍ	39
5.2 POJMENOVÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH MÍST	41
5.3 DIVADLA	43
6 ETNICKÁ SEGMENTACE VE SPORTOVNÍ SFÉŘE	45
6.1 HISTORIE FOTBALOVÝCH KLUBŮ	45
6.1.1 <i>Hrvatski športski klub Zrinjski Mostar</i>	45
6.1.2 <i>Fudbalski klub Velež Mostar</i>	46
6.2 FANOUŠKOVSKÉ SKUPINY	48
6.2.1 <i>Ultras Zrinjski</i>	48
6.2.2 <i>Red Army Mostar</i>	48
6.3 INCIDENTY	49
6.4 FOTBALOVÉ KLUBY A POLITICI	51
6.5 FANOUŠKOVSKÁ PODPORA NÁRODNÍCH FOTBALOVÝCH REPREZENTACÍ	52
6.6 VYHODNOCENÍ VLIVU ETNICKÉ PŘÍSLUŠNOSTI NA PODPORU FOTBALOVÝCH KLUBŮ	53
ZÁVĚR	54

ABSTRAKT	57
ABSTRACT	58
POUŽITÉ ZDROJE.....	59
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	69
SEZNAM TABULEK	70

Úvod

V dnešním globalizovaném světě zůstává etnická identita jedním z klíčových faktorů, které formují společenské struktury a vztahy. Etnická segmentace, tedy rozdělení společnosti podle etnického klíče, je jevem, který může mít významné sociální, společenské a politické důsledky. Společné soužití více etnických skupin v dané zemi, či dokonce městě tak může představovat poměrně velkou výzvu a riziko i v 21. století.

V této práci se konkrétně zaměřím na etnickou segmentaci ve městě Mostar v Bosně a Hercegovině, jenž v době před krvavou válkou v Jugoslávii byl příkladem tolerance a koexistence více etnických skupin v jednom městě. Po skončení války se však Mostar stal symbolem silného rozporu mezi těmito skupinami a celou poválečnou historií se potýkal s mnoha výzvami, přičemž některé nejsou dořešeny ani téměř 30 let od konce války a dodnes se nachází v dynamickém prostředí, kde minulost tvoří základ současnosti.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je zanalyzovat problematiku etnické segmentace v Mostaru, což bude zkoumáno v několika vytyčených oblastech. Prvním cílem je objasnit, zda dochází k etnické segmentaci v rámci voličské podpory v Mostaru v komunálních volbách v roce 2020. Druhým cílem je zjistit, jestli je společnost etnicky segmentována v každodenních činnostech sociální sféry. Třetí a poslední oblastí výzkumu je sportovní sféra, konkrétně fanouškovská podpora ve fotbale.

Práce je relevantní zejména ze dvou důvodů. Tím prvním a hlavním důvodem je dnes stále více užívaný pojem globalizace. V jejím důsledku se svět stává čím dál více propojeným místem a je velice pravděpodobné, že v budoucnu se se střetem více kultur, etnických či náboženských skupin může potýkat mnoho dalších zemí i měst. Proto je důležité se tématem multikulturalismu zabývat a snažit se hledat způsoby, jež učiní tento svět vhodným a příjemným místem k soužití rozličných skupin lidí a které se zároveň budou snažit o co největší možnou míru zachování jedinečnosti každé z těchto skupin a budování vzájemného respektu. Druhým důvodem, který činí tuto práci relevantní, je jeden z velkých cílů Bosny a Hercegoviny, a to integrace do struktur Evropské unie. Evropská komise v roce 2019 vytyčila 14 bodů, které musí Bosna a Hercegovina splnit, aby mohla být zahájena přístupová jednání. Jeden z těchto bodů se týkal i absence komunálních voleb v Mostaru (Evropská komise, 2019), přičemž tento bod byl v roce 2020 vyřešen a v březnu 2024 došlo oficiálně k zahájení přístupových jednání o vstupu Bosny a Hercegoviny do Evropské unie (ČTK, 2024). Nadále je

však otázkou, zda se může stát Bosna a Hercegovina, s tolika problematickými vnitřními regiony včetně Mostaru, plnohodnotným členem Evropské unie.

Dosavadní zpracování tématu se týkalo především dílčích částí a v některých oblastech není úplně aktuální. Některé práce se jednotlivě věnovaly fotbalovým klubům, školství, či pojmenovávání veřejného prostoru. Přestože se v Mostaru konaly komunální volby v roce 2020 po dlouhých 12 letech, pokrytí tohoto tématu téměř úplně absentuje.

V teoretické části bylo pracováno s akademickým článkem a knihou Arenda Lijpharta (1969, 1977), které se zabývaly konsociační teorií. Poté byla také využívána kniha Arenda Lijpharta (1975) spolu s knihou Arie L. Molendijka (2022), které popisovaly historii a fungování konceptu pilířů v Nizozemsku v 50. a 60. letech 20. století. U každé zkoumané části bylo potřeba vycházet z jiných zdrojů. Jednalo se o akademické články, knihy a o informace ze zpravodajských webů pokrývající prostor Bosny a Hercegoviny a z lokálních elektronických deníků v Mostaru. V případě historického kontextu Mostaru jsem čerpal primárně z článku od dvou autorů Francesca Strazzari a Nebojsa Bjelakovic (1999), kteří se věnovali historicko-politickému vývoji dění války v Mostaru, avšak některé dílčí informace týkající se válečného konfliktu bylo potřeba doplnit z knihy Ladislava Hladkého (1996). Poválečnému administrativnímu uspořádání se pak věnoval ve svém článku Florian Bieber (2005) a popisoval, jak neefektivní a komplikovaná správa tohoto města byla. V případě kapitoly věnující se komunálním volbám v roce 2020 neexistuje příliš mnoho odborné literatury, a proto velká část informací byla získávána z mediálního prostoru, konkrétně pak například z lokálního internetového plátku Bljesak.info. V rámci kapitoly každodenních činností sociální sféry bylo v případě vzdělávání pracováno primárně s dokumentem zabývajícím se školstvím v Bosně a Hercegovině od Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. V části týkající se pojmenovávání veřejných míst bylo pracováno téměř výhradně s knižní kapitolou od Moniky Palmberger (2017), která se důkladně věnovala tématice pojmenování veřejného prostoru. Nicméně vzhledem k datu vydání knihy bylo potřeba doplnit některé aktuální informace z mediálních zdrojů. O tématu divadel v Mostaru pak píše ve svém textu Halilbašić (2018). V kapitole etnická segmentace ve sportovní sféře bylo zapotřebí popsat historii a postavení dvou největších fotbalových klubů v Mostaru, přičemž tomuto tématu se věnují Gary Armstrong a Emily Vest (2013). Samotným fotbalovým klubům a jejich vzájemným souvislostem se potom věnují Richard Mills (2010) a Stéphanie Rolland (2007). Jedná se však již o články staršího data, a proto bylo nutné je doplnit o novější informace ze zpravodajských webů, například ze serveru Klix.ba.

První část práce se bude věnovat teoretickým souvislostem, především tedy konsociační teorii a konceptu pilířů společnosti. Z konceptu pilířů pak budou vybrány některé konkrétní oblasti, jež budou následně analyzovány na případu města Mostar v praktické části práce. Následovat bude metodologická část, která bude obsahovat taktéž operacionalizaci výzkumu. Poté bude jedna kapitola věnovaná historickému vývoji města Mostar, což je důležité pro pochopení celkového společenského kontextu Mostaru. V rámci praktické části se zaměřím na analýzu tří zmíněných sfér – voličská podpora v komunálních volbách 2020, každodenní činnosti sociální sféry a fanouškovství ve sportu.

1 Teoretická část

1.1 Historický vývoj Bosny a Hercegoviny do války v Bosně a Hercegovině

Bosna a Hercegovina představuje zemi na západní straně Balkánského poloostrova. Podle dochovaných zdrojů toto území jako první obývalo etnikum Ilyrů, kteří zde žili již ve 2. tisíciletí před našim letopočtem. Na začátku tisíciletí sem pronikli Římané, kteří zde založili provincii později nazvanou jako Dalmatia. V roce 395 n. l. došlo k rozpadu Římské říše na Západořímskou a Byzantskou říši, a to vytvořilo z Bosny a Hercegoviny nárazník mezi říšemi, národy a filozofiemi (Hladký, 1996, s. 13). V průběhu prvního tisíciletí obyvatelstvo na tomto území přijalo křesťanství a pod různými vlivy se rozdělilo na dva tábory. Chorvaté tíhli ke katolictví a přijali římskou abecedu, zatímco Srbové tíhli k ortodoxnímu křesťanství a přijali cyrilici (Domin, 2001). Ve 14. století vznikl nezávislý a samostatný stát Bosna, který však záhy kvůli expanzi Osmanské říše na Balkán zanikl (Hladký, 1996, s. 18-23). Hodnocení tureckého období v Bosně jsou různá. Na jedné straně stojí postoj „turkofilský“ (vyznávaný především muslimskými autory), podle kterého Osmané vnesli do země náboženskou toleranci a právní řád. Na druhé straně stojí postoj „turkofobní“ (objevuje se především mezi Chorvaty a Srby), dle kterého Osmané zastavili rozvoj území na dalších několik staletí a islamizací odcizili velkou část národní identity původních obyvatel (Hladký, 1996, s. 25). V souvislosti s expanzí Turků na Balkán zde proniklo islámské náboženství a následně islamizace probíhala velice rychle a zasáhla všechny vrstvy obyvatelstva (Hladký, 1996, s. 28-30).

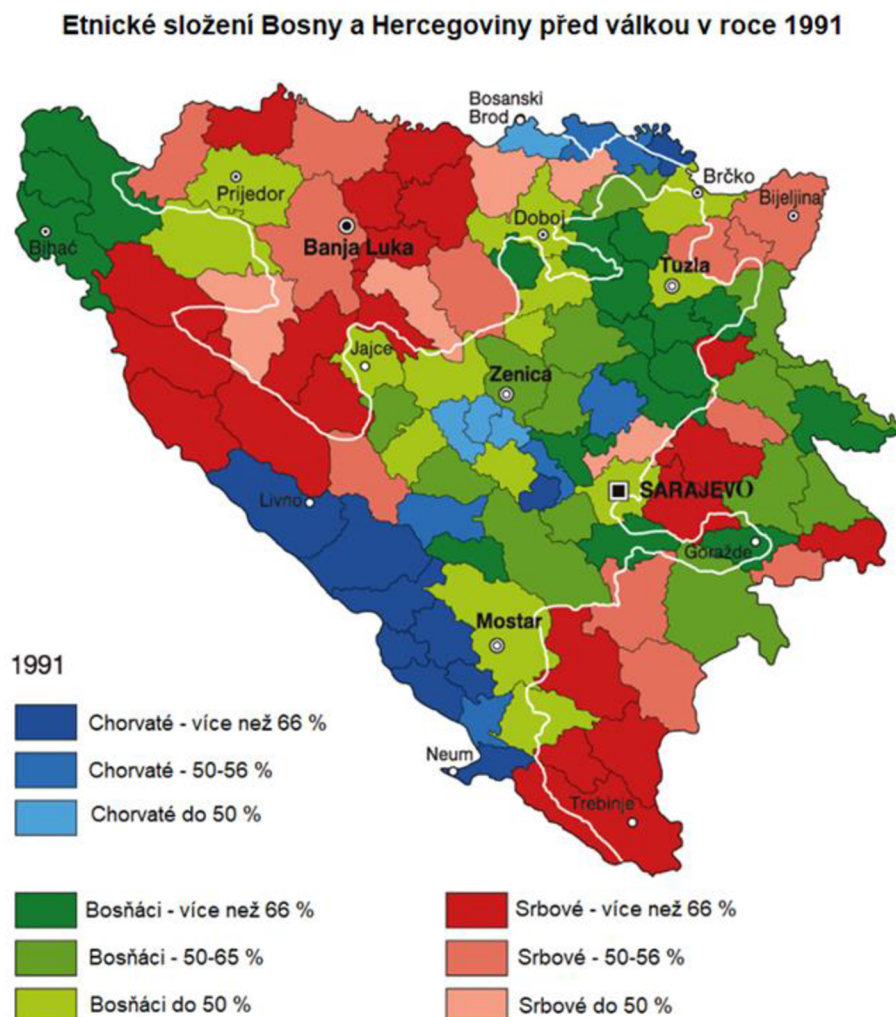
V druhé polovině 19. století začíná Rakousko-Uhersko podnikat vpády na Balkán a v roce 1878 se nakonec dostala Bosna a Hercegovina pod jejich okupaci a správu. Po velkém odporu bosenských obyvatel však došlo k udělení značné autonomie pro Bosnu a Hercegovinu (Domin, 2001), avšak v roce 1908 dochází k její úplné anexi ze strany Rakouska-Uherska (Hladký, 1996, s. 52). V roce 1914 byl v Sarajevu spáchán atentát na rakouského arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku. Atentátníkem byl srbský student a člen radikální místní organizace Mladá Bosna Gavrilo Princip. Reakcí habsburské monarchie bylo vyhlášení války Srbsku a v podstatě regionální válka přerostla ve válku světovou (Hladký, 1996, s. 55). Během války za území Bosny a Hercegoviny byli Srbové na straně Srbů, Chorvati bojovali na straně Rakouska-Uherska a většina muslimského obyvatelstva byla také loajální k Rakousku-Uhersku. Po skončení války vtrhli Srbové zpět do Bosny a Hercegoviny a vytvořili Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, později přejmenovaného na Království Jugoslávie. Období

království doprovázely časté etnické, kulturní a náboženské konflikty (Domin, 2001). Nakonec se čas Království Jugoslávie naplnil v dubnu 1941, kdy do země vtrhla německá vojska (Hladký, 1996, s. 74).

Po vypuknutí druhé světové války došlo na území Bosny a Hercegoviny k trojstrannému konfliktu mezi srbskými monarchisty, chorvatskými jednotkami Nezávislého státu Chorvatsko a partyzány vedenými komunisty, tedy Josipem Brozem Titem, ke kterým se přidávali i bosenští muslimové (D'Alessio, 2014, s. 460). Vítězi této války byli komunističtí partyzáni a následně po válce došlo k vyhlášení Svazové republiky Jugoslávie a Bosna a Hercegovina se stává jednou z jejích republik. Po celou dobu Titova vládnutí byla prosazována striktní ideologie „jednoty a bratrství,“ kterou doprovázela přísná pravidla proti projevu nacionalismu. Při vzniku svazové republiky byla na území Bosny a Hercegoviny uznávána stále pouze dvě etnika – Chorvaté (katolíci) a Srbové (ortodoxní křesťané). Bosenští muslimové byli jako samostatný národ uznáni až v roce 1968 a dostali název Muslimové. Po smrti Tita dochází k ekonomické stagnaci Jugoslávie a začal růst odpor vůči centrální moci, který postupně následovaly demokratizační procesy v rámci celé Jugoslávie (Domin, 2001). Etnická segmentace podle náboženského klíče je historickou zvláštností Bosny a Hercegoviny, která se projevila i ve volbách v roce 1990, kdy národně orientované strany získaly dohromady 84 % hlasů. Volební segmentace a polarizace byla známkou toho, že lidé byli zakotveni ve své etnické identitě (D'Alessio, 2014, s. 463-465).

Bosna a Hercegovina následovala příklad Chorvatska a Slovinska a na přelomu února a března roku 1990 proběhlo referendum, ve kterém se její obyvatelé rozhodli pro nezávislost. Pro bylo 63,4 % osob oprávněných k hlasování, především bosenských Muslimů a Chorvatů. Toto referendum však bojkotovali bosenští Srbové. Formálně došlo k vyhlášení nezávislosti už v dubnu tohoto roku. Od té doby začalo eskalovat napětí v zemi, které vyústilo v několikaletý etnický konflikt (Hladký, 1996, s. 147-149), který byl nakonec ukončen v roce 1995 podepsáním Daytonské mírové dohody, která nastolila podmínky národního usmíření, poválečné uspořádání a politické rozdělení moci.

Před válkou čítala Bosna a Hercegovina 4 377 033 obyvatel a etnická struktura obyvatelstva byla následující: Bosňáci 43,5 %, Srbové 31,2 %, Chorvaté 17,4 % a ostatní 7,9 %. (Statistika.ba, n.d.). Geografické rozložení obyvatelstva lze vidět na následující mapě.

Obrázek 1 - etnické složení Bosny a Hercegoviny v roce 1991

1.2 Teorie konsociační demokracie

Zakladatelem této teorie je Arend Lijphart, který navazuje na typologické rozdělení politických systémů podle Gabriela Almonda. Almond dělil politické systémy do třech skupin: angloamerické, evropské kontinentální a třetí skupinu (Skandinávské a malé země). Mezi angloamerické systémy řadil USA, Velkou Británii a členy Commonwealthu. Naopak do skupiny evropských kontinentálních řadil např. Francii a Itálii. Ani do jedné z těchto dvou zmiňovaných skupin neřadil Skandinávské země a malé země – Švýcarsko, Rakousko, Belgie,

protože podle něj kombinují některé prvky obou předchozích skupin a stojí někde mezi nimi (Almond, 1956, s. 392-393).

Lijphart v akademickém textu *Consociational Democracy* z roku 1969 na toto rozdělení navazuje a věnuje se zemím ze třetí skupiny. Z této skupiny však oproti Almondovi vyjímá Skandinávské země, jež řadí spíše mezi angloamerické systémy z důvodu vysoké míry autonomie subsystémů. Svou pozornost upírá zejména na země, které jsou sice hluboce kulturně rozděleny, ale zároveň se jeví jako stabilní demokracie, jedná se o Rakousko, Švýcarsko, Belgie, Nizozemsko. Takové demokracie nazval Lijphart „konsociačními demokraciemi.“ Jako nejjasnější příklad uvádí Rakousko, kdy se nestabilní a roztržité meziválečné Rakousko stalo po druhé světové válce stabilní republikou pomocí konsociačního řešení (Lijphart, 1969, s. 211-212).

1.2.1 Faktory vedoucí ke konsociační demokracii

Konsociační demokracie znamená politicky fragmentovou společnost, která je vedená kartelem elit, který se vzájemnými dohodami a ústupky snaží přeměnit tuto roztržitou společnost složenou z několika subkultur na stabilní formu demokracie. Zda bude tato změna úspěšná, je podmíněno řadou faktorů. Prvním z nich je schopnost elit splňovat odlišné požadavky a dostát rozličným zájmům jednotlivých subkultur. Za druhé musí elity překonat vzájemné rozpory, najít vhodnou cestu spolupráce i s elitami, které mají jiná stanoviska, a dlouhodobě musí být ochotny vytvářet stabilní a soudržný systém a oprostít se od touhy dominovat. V neposlední řadě je důležité, aby si tyto politické elity uvědomovaly všechna rizika a nebezpečí, která může fragmentovaná společnost přinášet (Lijphart, 1969, s. 216).

Pro politické elity je tedy zásadní, aby se snažily nacházet kompromisní řešení, neustále udržovaly vzájemnou komunikaci jak mezi sebou, tak směrem ke svým subkulturám. Musí tedy pořád mít na paměti, že na jejich chování a rozhodování stojí osud země a v případě, že by nebyly schopny spolupráce, to může zapříčinit pád demokratického režimu, občanskou válku, či jiné nepokoje v zemi.

1.2.2 Znamky konsociačního systému

Dále Lijphart ve své knize *Demokracie v pluralitních společnostech* z roku 1977 vyjmenovává čtyři znamky konsociační demokracie, přičemž říká i to, že všechny spolu souvisí.

Primárním znakem jsou velké koalice, na jejichž vedení se podílí političtí lídři zastupující zájmy relevantních subkultur. Příkladem může být poválečná rakouská koalice mezi lety 1945-1966, která byla tvořena dvěma největšími stranami reprezentujícími katolický a socialistický segment (Lijphart, 1977, s. 25, 32). Dalším znakem je menšinové veto, které má za úkol ochraňovat existenčně důležité zájmy menšin ve velkých koalicích a zaručit to, aby za každou cenu byly respektovány. Kdyby takové veto neexistovalo, mohlo by to působit negativně na spolupráci elit jednotlivých segmentů a ohrožovat zájmy menšin. Minoritní veto zároveň slouží jako garant politické ochrany jednotlivých subkultur (Lijphart, 1977, s. 36-37). Třetím znakem je proporcionalita ve smyslu poměrného zastoupení v rozhodujících orgánech, přerozdělování finančních prostředků napříč segmenty a zastoupení ve státní sféře. Podstatou tedy není zajistit pouhé zastoupení subkultur, důležité je, aby toto zastoupení bylo proporční (Lijphart, 1977, s. 38-39). Posledním znakem je segmentální autonomie, která ponechává menšinám výhradní právo rozhodovat o svých záležitostech bez jakékoli možnosti intervence reprezentantů všech ostatních subkultur (Lijphart, 1977, s. 41).

1.2.3 Teorie konsociační demokracie na případu Bosny a Hercegoviny

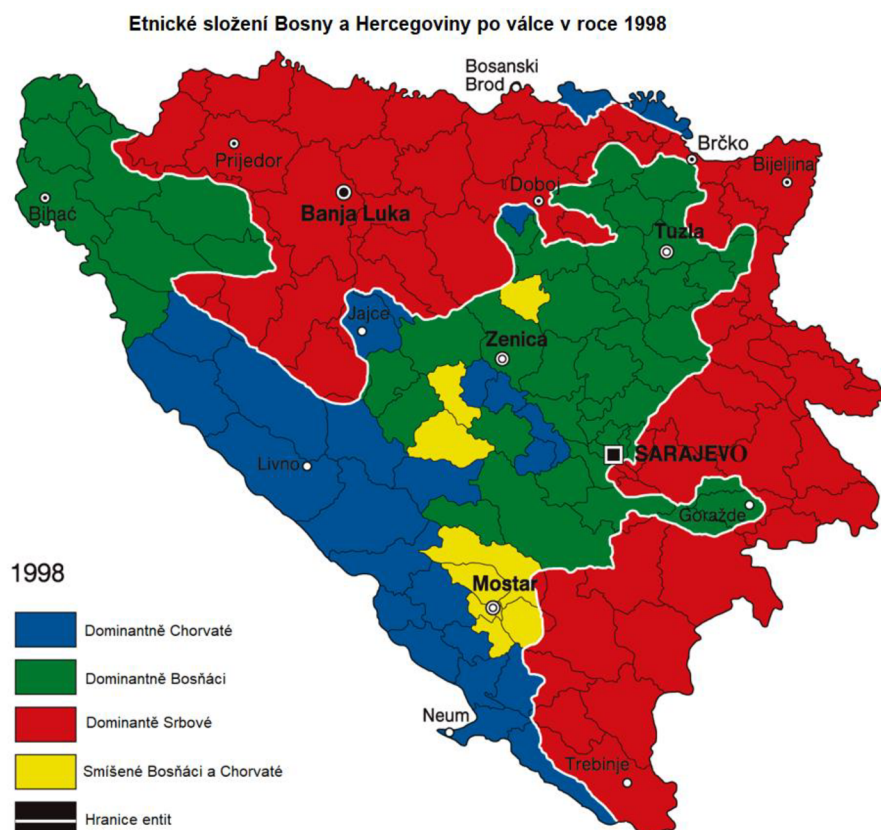
Jak již bylo řečeno, Bosna a Hercegovina, jejíž součástí je i na historii bohaté město Mostar, byla jednou z republik tvořící bývalou Jugoslávii. Na přelomu února a března 1992 se však obyvatelé rozhodli v referendu pro nezávislost, k čemuž formálně došlo už v dubnu toho roku. Od té doby se začalo eskalovat napětí v zemi, které vyústilo v několikaletý etnický konflikt, který byl nakonec ukončen v roce 1995 podepsáním Daytonské mírové dohody.

Vzhledem ke složité situaci, ve které se Bosna a Hercegovina po válce nacházela, bylo potřeba nastavit politický systém způsobem, aby došlo k mírovému a funkčnímu soužití mezi třemi hlavními etnickými skupinami: Bosňáky, Chorvaty a Srby. Z Daytonské mírové dohody vzešla i ústava tvořící její čtvrtou přílohu, která obsahuje ustanovení, jež zakotvují znaky a principy konsociační demokracie. První zásadou, ze které vyplývá, že Bosna a Hercegovina není homogenní stát, je stanovení toho, že ji tvoří dvě autonomní entity – Federace Bosny a Hercegoviny (Bosňáci a Chorvaté) a Republika Srbská (Srbové). Dále je v ústavě napsáno vymezení pravomocí a působnosti těchto entit. Znak velkých koalic a proporcionality se v ústavě promítá skrz vícero ustanovení. Velkou koalici zajišťuje Předsednictvo a Rada ministrů Bosny a Hercegoviny, jejichž členové jsou vždy vybíráni či voleni podle klíče zajišťujícího poměrné etnické složení těchto orgánů. Lze říci, že princip proporcionality se prolíná celou ústavou, jako příklad je možno uvést obsazování ústavního soudu, centrální

banky, volení do parlamentu a rozdělování finančních prostředků mezi entity. Z jednotlivých částí popisujících procedurální postupy výše zmíněných orgánů vyplývá také existence minoritního veta, přičemž je zde podrobně popsán způsob jeho uplatnění. Ústava tedy naplňuje všechny čtyři znaky charakteristické pro konsociační demokracii (Bosna a Hercegovina, 1995).

Na základě Daytonské mírové dohody vznikl i post Vysokého představitele Bosny a Hercegoviny, který disponoval určitými pravomocemi a jehož hlavním úkolem bylo dbát na správnou implementaci a dodržování této dohody. Avšak vzájemná soupeření všech tří hlavních etnických skupin neusnadňovala dosahování názorového konsensu v přijímání legislativy, a proto se jevílo nezbytným tuto situaci řešit a učinit další určitá opatření vedoucí k řešení tohoto problému. Proto došlo v roce 1997 k výraznému posílení pravomocí Vysokého představitele, kdy v rámci tzv. Bonn Powers může mimo jiné odvolat představitele samosprávy, či členy vlády, pokud se ukáže, že jednájí záměrně proti naplňování mírového procesu. Pozice Vysokého představitele byla původně zamýšlena jako dozorující orgán při naplňování mírové dohody, avšak postupem času byla jeho role velmi posílena. (Hladký, 2006, s. 321).

Na následující mapě můžeme vidět etnickou strukturu obyvatelstva po válce v roce 1998.

Obrázek 2 - etnické složení Bosny a Hercegoviny v roce 1998

Z původně různorodého geografického rozložení obyvatelstva došlo k přeskupení obyvatel do homogenních bloků, na základě kterých byly vytvořeny dvě výše zmíněné entity. Svým způsobem specifické oblasti lze nalézt v centrální části země včetně oblasti Mostaru a okolí (oblasti vyznačené žlutě), které se vyznačují tím, že ani jedno z etnik v nich výrazně nedominuje. Můžeme tedy vidět, že v případě Bosny a Hercegoviny se jedná o zemi s vnitřně segmentovanou společností.

1.3 Koncept pilířů ve společnosti

Pilířování má své kořeny v Nizozemsku v 19. století a označuje specifický proces modernizace nizozemské společnosti. Jeho podstatou bylo, že ve společnosti došlo k vytvoření několika skupin, tzv. pilířů, čímž došlo k politicko-denominační segregaci. Později se v Nizozemsku pro to začal používat termín *verzuiling*, neboť podle mnohých byla nizozemská společnost ukázkovým příkladem tohoto typu segmentace (L. Molendijk, 2022, s. 139).

Sociolog Jakob Pieter Kruijt vymezil tři znaky, které představují určité předpoklady toho, aby v dané společnosti mohly vzniknout pilíře. Prvním z nich je existence plurality církví v dané zemi. Druhým znakem je existence institucí se vzdělávací a charitativní rolí, jako jsou například školy, či nemocnice, a poslední podmínkou je existence organizací a institucí, které vytvářejí společenské aktivity (na náboženském základě), jako jsou odbory, sportovní kluby, knihovny, politické strany, kulturní spolky, zemědělské asociace. Za klíčovou považoval zejména třetí podmínku a tvrdil, že úroveň účasti občanů v těchto organizacích v Nizozemsku byla mnohem vyšší než v zemích jako Rakousko, Velká Británie nebo Švýcarsko (L. Molendijk, 2022, s. 143).

V segmentované společnosti se koncept pilířů prakticky projevuje takovým způsobem, že jednotlivé skupiny fungují téměř nezávisle jedna na druhé a styčné plochy jsou minimální. Jak již bylo zmíněno výše, přispívá k tomu i fakt, že v rámci každé skupiny existují samostatné instituce, organizace, tělesa, což skupinám umožňuje žít si vlastním životem. Reálně tedy může dojít k tomu a také k tomu dochází, že jedinci stráví celý svůj život v rámci skupiny, do níž se narodí, tedy v obklopení lidí stejné etnické příslušnosti, stejného náboženského vyznání. V průběhu života mnohdy ani nemají potřebu opouštět svou společenskou bublinu a i veškerý jejich soukromý život se odehrává na témže dějišti, kdy například svůj volný čas tráví zejména s ostatními členy jejich společenské skupiny, konzumují primárně obsah tvořený sdělovacími

prostředky jejich komunity či při hledání zaměstnání je zaměstnavatel pocházející ze stejné komunity tím klíčovým faktorem při rozhodování (McRea, 1995, s. 38-39).

1.3.1 Nizozemský příklad

V Nizozemsku v 60. letech 20. století byla společnost rozdělená do třech piliřů na základě náboženství a společenské vrstvy – katolíci, ortodoxní kalvinisté a sekulární blok, přičemž každý blok sídlil v určité části země. Katolíci na jihu, kalvinisté na jihozápadě a sekulární blok na západě a severu. V případě sekulárního bloku je velmi důležité rozlišovat společenskou vrstvu, a proto je vhodné rozdělit tento blok ještě na liberální (vyšší střední třída, střední třída) a socialistický (nižší střední třída a nižší třída). Společnost byla tedy rozdělena na 4 části: katolíci, kalvinisté, liberálové a socialisté. (Lijphart, 1975, s. 16-23).

Toto rozdělení Nizozemska se projevovalo téměř ve všech relevantních společenských a politických organizacích, či zájmových skupinách. Katolický blok zastupovala Katolická lidová strana (KVP), socialistický blok Strana práce (PvdA), liberální blok Lidová strana pro svobodu a demokracii (VVD) a kalvinistický blok Protirevoluční strana (ARP) a Křesťansko-historická unie (CHU) (Lijphart, 1975, s. 23-24). Nizozemské odbory také reflektovaly rozdělení do čtyř skupin. Největším byl Socialistický odborový svaz (NVV), druhým největším byla Katolická odborová organizace (NKV), třetí Protestanská odborová organizace (CNV) a poslední bylo Nizozemské obchodní sdružení (NVC) zaměřené na liberály (Lijphart, 1975, s. 36). Rozdělení bylo také velmi patrné v oblasti médií a tisku, kdy katolíci typicky četli De Volksrant, kalvinisté Trouw, socialisté Het Vrije Volk a liberálové Algemeen Handelsblad (Lijphart, 1975, s. 40-42). Televizní a rádiové vysílání bylo veřejným, avšak prakticky fungovalo na bázi členství, kdy jednotlivé asociace zastupující každý ze čtyř bloků mohly tvořit a sdílet svůj obsah na základě výše jimi odváděných členských příspěvků. Katolický blok byl zastupován Katolickým rozhlasovým vysíláním (KRO), protestanský blok Nizozemskou křesťanskou rádiovou asociací (NCRV), socialistický blok Asociací dělnických radioamatérů (VARA) a liberální blok Generální asociací rozhlasového vysílání (AVRO) (Lijphart, 1975, s. 47-48). Nejvíce viditelné bylo však rozdělení ve školství. V 50. letech bylo 72 % základních škol soukromých, z toho 43 % katolických, 27 % protestanských a 2 % tvořily jiné soukromé školy. V případě základních škol lze říci, že šlo v podstatě o školy náboženské. Avšak toto dělení nebylo pouze na základních školách, ale týkalo se všech vzdělávacích institucí od mateřských škol až po vysoké školy. U vysokých škol jde o dělení zejména u náboženských skupin, kde protestanté provozovaly Kalvinistickou svobodnou univerzitu v Amsterdamu

a katolíci dvě vysoké školy: Katolickou univerzitu v Nijmegenu a Katolický institut ekonomie v Tilburgu. Rozdělení školství na všech úrovních mělo po celou dobu klíčovou roli, neboť právě vzdělávání je jedním z nejdůležitějších nástrojů při formování lidské osobnosti a osvojování si životních hodnot. Děti byly již od útlého věku obklopeny členy své komunity a učily se v souladu s přesvědčením subkultury, do níž náležely, což výrazně napomáhalo k udržení a upevnění existence těchto jednotlivých bloků (Lijphart, 1975, s. 52-53).

Konkrétní projevy segmentace ve vybraných oblastech v 50. a 60. letech 20. st. v Nizozemsku				
	Katolíci	Protestanti	Socialisté	Liberálové
Politická strana	KVP	ARP, CHU	PvdA	VVD
Odbory	NKV	CNV	NVV	NVC
Noviny	De Volksrant	Trouw	Het Vrije Volk	Algemeen Handelsblad
Televizní a rozhlasové asociace	KRO	NCRV	VARA	AVRO
Základní školy	Katolické školy	Protestantské školy	Veřejné školy	Veřejné školy
Univerzity	Katolická univerzita v Nijmegenu; Katolický institut ekonomie v Tilburgu	Kalvinistická svobodná univerzita v Amsterdamu	Veřejné školy	Veřejné školy

Tabulka 1 - piliřová struktura v 50. a 60. letech 20. st. v Nizozemsku

2 Metodologie výzkumu

Výzkumným tématem této bakalářské práce je etnická segmentace v 21. století v rámci případové studie ve městě Mostar. Cílem práce je zjistit, zda v tomto historicky etnicky rozděleném městě etnická segmentace stále přetrvává, či nikoliv. Je proto nutné si položit obecnou výzkumnou otázku:

1. *Existuje etnická segmentace v Mostaru a pokud ano, v jaké míře?*

V rámci mého výzkumu se zaměřím na tři oblasti, ve kterých budu tuto etnickou segmentaci zkoumat. Na základě toho je potřeba položit tři specifické výzkumné otázky:

1. *Existovala etnická segmentace v rámci voličské podpory politických stran a koalic v komunálních volbách 2020 v Mostaru?*
2. *Existuje etnická segmentace v každodenních činnostech sociální sféry v Mostaru?*
3. *Existuje etnická segmentace ve fanouškovství ve sportu v Mostaru?*

Zodpovězení těchto tří specifických otázek povede k dosažení odpovědi na obecnou výzkumnou otázku a každé specifické otázce bude věnována samostatná kapitola.

2.1 Operacionalizace a zdroje výzkumu

Etnická segmentace v rámci voličské podpory bude zkoumána prostřednictvím porovnání volebních výsledků a etnického složení ve městě Mostar. Vzhledem k problematické situaci, kdy se v Mostaru 12 let nekonaly místní volby, muselo dojít k vytvoření nového volebního zákona pro komunální volby v roce 2020, podle kterého se nově volilo v sedmi volebních obvodech. Na základě dostupných dat sčítání lidu z roku 2013 bude zjištěno etnické složení jednotlivých volebních obvodů. Poté budou relevantní politické strany a koalice rozděleny do čtyř kategorií (chorvatské, bosňácké, srbské a multietnické) podle jejich vystupování v rámci profilace, předvolební kampaně, programu, volební historie a dlouhodobého ukotvení v rámci regionální a celostátní politiky v Bosně a Hercegovině. Následně bude analyzováno, zda dochází k prolnutí voličské podpory u těchto kategorií a etnické struktury obyvatelstva v Mostaru. Hlavními zdroji budou data ze sčítání lidu z roku 2013 a oficiální volební výsledky lokálních voleb v roce 2020. Informace ohledně politických stran a koalic budou čerpány zejména z oficiálních webových stránek a sociálních sítí relevantních subjektů a budou

doplněny o informace z rozhovorů lokálních politiků v místních médiích. Dále budou využívány celostátní zpravodajské weby, a aby byla zachována co největší míra objektivity, bude pracováno jak s výhradně chorvatsky orientovanými, tak bosenskými a srbskými. Jedná se tak primárně o cizojazyčné zdroje v chorvatštině, bosensštině, angličtině.

Etnická segmentace v každodenních činnostech sociální sféry bude zkoumána v oblastech vzdělávání, pojmenovávání veřejných míst a kultury (divadla). V rámci vzdělávání bude pozornost zaměřena na všechny úrovně vzdělávání v Mostaru, tedy základní, střední i vysoké školy. V případě základního a středního školství bude existence segmentace posuzována zejména na základě jazyka studijního programu školy, u vysokých škol potom na základě historického a společenského kontextu univerzit a veřejně dostupných informací týkajících se obou univerzit. Popsaným způsobem tedy bude zkoumáno, jestli jsou školy v Mostaru etnicky rozděleny a zda lze o etnické segmentaci hovořit i v případě oblasti vzdělávání. Informace budou čerpány z webových stránek univerzit a dokumentu Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, který se zabýval školstvím v Bosně a Hercegovině.

Dále se práce bude věnovat etnické segmentaci v oblasti pojmenovávání veřejných míst, zejména změnám, které se v Mostaru udály v letech 1992-1995. Na základě uvedených a popsanych příkladů změn názvů ulic a historického kontextu této problematiky s přesahem do současnosti bude analyzováno, zda se etnická segmentace propisuje i do této oblasti, tedy zda jsou na západní straně názvy s chorvatskou tematikou, zatímco na východní straně s bosenskou. Hlavním zdrojem bude odborná kniha zabývající se touto problematikou a bude doplněna informacemi ze zpravodajských webů a z rozhodnutí Vysokého představitele pro Bosnu a Hercegovinu.

Oblast kultury bude zkoumána v rámci divadel v Mostaru. Segmentace v této sféře bude zkoumána na základě historie, názvu a společenského kontextu divadel v Mostaru a bude analyzováno, zda jsou tato divadla etnicky rozdělena. Výzkum bude prováděn na základě dostupných informací z webových stránek divadel a jedné odborné knihy.

Etnická segmentace ve sportu bude zkoumána na dvou největších fotbalových klubech ve městě, které oba hrají nejvyšší fotbalovou soutěž v Bosně a Hercegovině – HŠK Zrinjski Mostar a FK Velež Mostar. Mimo to oba kluby pojí dlouhá historie, která byla provázena vzájemnou nevraživostí a řadou incidentů, které se dějí dodnes. Zda dochází k etnické segmentaci bude zkoumáno na základě toho, jaké etnické skupiny podporují tyto kluby. Pro

zjištění těchto skutečností je tedy zásadní porozumět historickému kontextu obou klubů, zejména událostem ve válečných letech a politickým souvislostem. Primárními zdroji budou akademické texty, které se věnují této problematice. Následně budou využívány také oficiální webové stránky fotbalových klubů, webové stránky fanouškovských skupin, celostátní i lokální zpravodajské weby. Jelikož se jedná o velmi specifickou problematiku, opět budou podkladem hlavně cizojazyčné zdroje.

2.2 Limity výzkumu

S ohledem na to, že se jedná o případovou studii, výzkum je omezen pouze na jeden konkrétní případ, a to je město Mostar nacházející se v Bosně a Hercegovině. Určitým limitem je i skutečnost, že ohledně problematiky některých částí této práce neexistuje příliš mnoho aktuálních zdrojů, nebo vzhledem k nemožnosti čerpat z lokálních pramenů nebyly některé v online prostoru vůbec dohledatelné. Dalším limitem v oblasti voličské podpory při zjišťování etnické struktury jednotlivých obvodů je absence novějších statistických dat, a proto je pracováno s daty ze sčítání lidu z roku 2013. Tato oblast se zároveň omezuje na komunální volby v roce 2020, přičemž jsou zkoumány čtyři volební obvody z celkových sedmi, neboť u zbylých tří není možné spočítat etnické složení z důvodu absence demografických dat.

3 Mostar – město spojené a rozdělené

Abychom dokázali pochopit situaci ve městě Mostar, je potřeba vysvětlit historický a společenský kontext, a proto se tato kapitola zaměří na historii města Mostar, jako symbolický příklad města, které se nachází na křižovatce různých etnických, náboženských a kulturních identit. Stručně se budu věnovat historii města v době Svazové republiky Jugoslávie, podrobněji popíšu události, které vedly k fyzickému rozdělení města na západní (bosenští Chorvaté) a východní část (Bosňáci), zejména tedy konflikt v Jugoslávii (konkrétně v Mostaru) v 90. letech. Kapitola také zmíní klíčové události poválečné historie Mostaru do komunálních voleb 2004.

3.1 Mostar v socialistické Jugoslávii

Během tohoto období byla Bosna a Hercegovina pod vedením Josipa Tita pevně podrobena silné protináboženské a centralistické politice. Tento typ politiky byl doprovázen politickými represemi, které však vedly ke zmenšení multietnického charakteru měst tím, že etnické skupiny byly postupně integrovány do jugoslávského projektu (D'Alessio, 2014, s. 460). Toto období je tak považováno za dobu, kdy byla v Mostaru vysoká soudržnost napříč všemi segmenty místních obyvatel a celkově bylo utlumeno etnonacionální vědomí, a také dobu příklonu k jugoslávské identifikaci (D'Alessio, 2014, s. 466). Významně také vzrostl počet obyvatel v Mostaru v letech 1945 a 1980 z 18 000 na 100 000 a rozvíjel se průmysl ve městě, například výstavbou významné továrny na hliník. Celkově město prosperovalo a došlo k významné výstavbě nové infrastruktury a ekonomickému růstu (Pašić, 2004, s. 9).

Před válkou byl Mostar považován za jeden z nejlepších příkladů toho, co Bosna a Hercegovina symbolizovala: mírumilovné soužití etnicky rozdílných lidí. Podle statistik byl Mostar městem s největším počtem uzavřených sňatků mezi lidmi různé národnosti v celé Jugoslávii (Palmberger, 2013, s. 549). Zároveň však nelze říct, že by etnické rozdíly mezi obyvateli Mostaru úplně zmizely.

3.2 Válka v Mostaru v letech 1992-1994

Nejdůležitější historickou událostí, která vedla k fyzickému rozdělení Mostaru na dvě části, byl konflikt v Jugoslávii, zde konkrétně válka v Bosně a Hercegovině. Vzhledem k tomu, že se nejedná o předmět mého zkoumání, zmíním zde hlavně klíčové události tohoto období.

Konflikt zasáhl Mostar ve dvou fázích, přičemž k výraznému fyzickému rozdělení došlo až při druhé fázi války.

První fáze války započala zkraje dubna 1992, kdy explodovala nastražená bomba na nákladním autě před kasárnami Jugoslávské lidové armády (JNA). Tento incident vedl k okamžité eskalaci situace a JNA začala s obléháním a ostřelováním Mostaru. Letecké nálety a bombardování pokračovaly až do konce dubna 1992. Po tomto ostřelování se město stalo jedním z nejzničenějších bosenských měst a původní obyvatelé hromadně opouštěli své domovy (Bjelaković & Strazzari, 1999, s. 80-82). V půlce května 1992 se pod tlakem mezinárodního společenství postupně začala stahovat vojska JNA z okolí Mostaru a k úplnému ukončení obléhání došlo v červnu 1992 (Hladký, 1996, s. 153). Během tohoto období město také opustila většina Srbů a jejich počet se zmenšil z předválečných 20 000 na zhruba 3 000 (Bjelaković & Strazzari, 1999, s. 80-83). V červenci 1992 vyhlásili Chorvaté v jihozápadní části Bosny a Hercegoviny Chorvatské společenství Herceg-Bosna a ozbrojené formace Chorvatů (Chorvatská rada obrany – HVO), které měly být formálně podřízeny pod armádu Bosny a Hercegoviny (ABaH) začaly fakticky působit nezávisle (Hladký, 1996, s. 153).

V tento moment však začal spor Chorvatů a Bosňáků ohledně kontroly nad Mostarem a postupně se zvyšovalo napětí mezi oběma skupinami v celé Bosně a Hercegovině. Do ledna 1993 však probíhaly boje mezi oběma skupinami velmi sporadicky (Bjelaković & Strazzari, 1999, s. 84-85). V lednu 1993 předložili vyjednávači tzv. mírový plán Vance-Owen, který měl ukončit válku v Bosně a Hercegovině. Tento plán však jen umocnil napětí mezi Bosňáky a Chorvaty, které vyústilo ve válku (Hladký, 1996, s. 156-158).

V půlce dubna 1993 propukly boje v Mostaru a tím započala druhá fáze války v Mostaru (Bjelaković & Strazzari, 1999, s. 86). Na západní straně Mostaru dochází k masivnímu zatýkání a okolo 2 500 osob bylo zadrženo na fotbalovém stadionu Bijeli Brijeg. Nakonec byly spolu s dalšími 20 000 Bosňáky deportovány na východní stranu, a naopak z východní strany byli násilně vyhnáni téměř všichni Chorvaté (Armstrong & Vest, 2013, s. 241). Došlo tak k faktickému rozdělení města podél hlavní frontové linie, kterou tvořila silnice zvaná Bulevar a řeka Neretva (Bjelaković & Strazzari, 1999, s. 86). Následující měsíce se mezinárodní organizace snažily několikrát vyjednat příměří mezi oběma stranami, vždy však trvalo maximálně několik dní. V předchozích bojích došlo ke zničení všech mostů přes řeku Neretvu, zůstat stál pouze historický Stari most z 16. století, který symbolizoval etnické soužití ve městě. Avšak tak tomu nezůstalo dlouho, jelikož se i tento most stal terčem útoku dělostřelectva HVO.

Paradoxně se tomu stalo přesně čtyři roky po pádu Berlínské zdi 9. listopadu 1993. Na ostatních frontách však začalo ABaH podnikat úspěšné protiofenzívy proti HVO a její síla a pevná pozice v Mostaru začala slábnout (Bjelaković & Strazzari, 1999, s. 88-90).

Dne 18. března 1994 byla podepsána Washingtonská dohoda o příměří mezi HVO a ABH. Dohodou se také vytvořila bosňacko-chorvatská federace v Bosně a Hercegovině (Hladký, 1996, s. 167). I přes tuto dohodu byla v Mostaru pořád vysoká míra napětí, které nakonec přetrvávalo až do dubna, kdy se téměř po roce bojů otevřely checkpointy na demarkační linii. Po dlouhou dobu to byla jediná místa, kde se mohli obyvatelé obou částí města za velmi přísných a omezených podmínek potkávat (Bjelaković & Strazzari, 1999, s. 90-91).

Mostar během obou fází války utrpěl mnoho materiálních i nemateriálních škod. Bylo zničeno spousta historických budov, drtivá většina důležité infrastruktury a město opustila velká část původních obyvatel, které nahradili vysídlení venkovští obyvatelé, které do města vyhnala válka v okolních oblastech v Bosně. Původní obyvatelé se tak většinou neměli kam vrátit. Změnila se také etnická struktura obyvatel Mostaru. Před válkou žilo v Mostaru 35 % Bosňáků, 34 % Chorvatů, 19 % Srbů a zhruba 12 % obyvatel se identifikovali jako Jugoslávci a ostatní. Po válce se však situace úplně změnila a většinu obyvatel Mostaru tvořili Bosňáci, odhaduje se okolo 55 %, a zbylých 45 % tvořili Chorvaté. Prakticky všichni Bosňáci žili na východní straně a všichni Chorvaté na západní straně. Drtivá většina Srbů z města odešla a velmi malá část se vrátila v průběhu 90. let a jugoslávská identifikace se v té době úplně vytratila (Bjelaković & Strazzari, 1999, s. 91-92).

Etnické rozdělení v Mostaru sahá dlouho do historie a rozhodně toto rozdělení nezpůsobila tato válka. Válkou však došlo k eskalaci napětí mezi oběma etniky, následnému fyzickému rozdělení města na dvě striktně oddělené části a k utvrzení obyvatel vůči své etnické příslušnosti. Zanechala také hlubokou křivdu mezi lidmi a prohloubila nesnášenlivost. Ačkoliv se obě skupiny shodnou, že první fáze války byla JNA (ovládaná Srby) hlavní hrozbou pro Mostar a bylo třeba se bránit, neshodnou se ohledně druhé fáze války, kdy v chorvatském diskurzu jsou Bosňáci vykreslováni jako zrádci, kteří se obrátili proti svým obráncům, aby islamizovali Mostar. Naopak Bosňáci tuto fázi interpretují jako osvobození a ochranu Mostaru před fašisty (Palmberger, 2013, s. 549-550).

3.3 Mostar od roku 1994 do komunálních voleb 2004

Po skončení bosensko-chorvatských bojů, byl Mostar v letech 1994-1997 pod správou Evropské unie. Cílem správy byla obnova infrastruktury a sjednocení města, které bylo v té době rozděleno ve všech institucích, včetně univerzit. Nové městské hranice byly vytvořeny na základě etnického rozložení ve městě a vzniklo tak šest obcí, tři chorvatské a tři bosenské, a jedna malá centrální zóna, kterou měla spravovat společná městská správa. Prozatímní statut tak institucionalizoval etnické rozdělení v Mostaru. Na základě tohoto uspořádání správa ve městě nefungovala a oficiální obecní orgány doprovázelo vytvoření paralelních institucí, prostřednictvím kterých politici řídili části obce. V důsledku toho těchto šest obcí bylo spíše řízeno jako dvě obce: jedna chorvatská a jedna bosenská. Mezinárodní dohled a správa tak paradoxně upevnily rozdělený poválečný Mostar (Bieber, 2005, s. 421-423).

Vzhledem k pořád přetrvávajícím sporům a rozdělení zřídil v roce 2003 Vysoký představitel Komisi pro Mostar (OHR, 2003), která později navrhla vytvoření jedné obce doprovázené zachováním šesti obcí ve formě volebních obvodů (Commission for Reforming the City of Mostar, 2003). Tento návrh však politické strany odmítly. Hlavní boje proti tomuto návrhu vedla bosenská SDA, vědoma si toho, že Bosňáci v té době už nejsou nejsilnější etnickou skupinou ve městě. Srbové se naopak obávali, že s vytvořením šesti volebních jednotek přijdou o svého zástupce. Tato obava byla oprávněná, protože se tomu nakonec ve volbách 2004 skutečně stalo (Bieber, 2005, s. 424-425).

V roce 2004 však tehdejší Vysoký představitel, Paddy Ashdown, tato doporučení prosadil a sjednotil tak město a ukončil formální rozdělení Mostaru. Rozhodnutí tak zrušilo dosavadních šest obcí a vytvořila se jedna společná obec a jedna městská rada složená z 35 členů. Došlo také k zrovnoprávnění Srbů s Chorvaty a Bosňáky a zrušení pozice místostarosty, kterou nahradila funkce hlavního poradce, který musí být z jiné etnické skupiny než starosta (OHR, 2004a). Podle nového městského statutu se tak volilo hned v komunálních volbách v roce 2004, ve kterých zvítězily tradiční strany HDZ a SDA a starostou byl zvolen Ljubo Bešlić z HDZ.

4 Praktická část: Etnická segmentace voličské podpory v komunálních volbách 2020

V této kapitole se zaměřím na existenci etnické segmentace v rámci voličské podpory, konkrétně na analýzu výsledků komunálních voleb v Mostaru v roce 2020 a jejich následné porovnání s demografickými údaji (etnická struktura volebních obvodů) získanými při sčítání lidu v roce 2013. Nutné je zmínit také to, že během let 2008-2020 byl Mostar městem, kde se komunální volby vůbec nekonaly a pro mnohé voliče tak byl říjen roku 2008 poslední možností odevzdat svůj hlas vybraným kandidátům. Od té doby si totiž nemohli zvolit své reprezentanty do městské rady a po celou dobu je zastupoval starosta Ljubo Bešlić. Tato skutečnost volbám v roce 2020 značně dodala na významu, neboť jak aktivní, tak i pasivní volební právo patří k základním principům demokratického právního státu a je důležité dbát jeho řádné ochrany a realizace.

4.1 Nekonání komunálních voleb v Mostaru

Situace po volbách v roce 2008 byla velmi napjatá a paralyzovaná. Městská rada se po volbách stala dysfunkční a noví radní se nebyli schopni dohodnout na výběru nového starosty ani na vytvoření a schválení rozpočtu. Toto krizové období začaly využívat chorvatské a bosňácké politické elity a čím dál tím více se odvolávaly na válečné křivdy a začaly stupňovat krizi ve městě (Crisis group, 2009). Po celou dobu si však obě strany stály za svým a nejsilnější chorvatská strana HDZ požadovala, že nový starosta musí být Chorvat z HDZ, a naopak nejsilnější bosňácká strana SDA požadovala Bosňáka z SDA (Mazlic, 2009).

Situaci nakonec vyřešil až Vysoký představitel (OHR) Valentin Inzko, který změnil pravidla pro volbu starosty tak, aby byla situace odblokována. Starostou se tak po 439 dnech od voleb stal chorvatský zástupce Ljubo Bešlić (Jelin, 2009).

Po dlouhé mostarské krizi přišel další problém. Tentokrát však ze strany Ústavního soudu Bosny a Hercegoviny, který prohlásil v roce 2010 statut města a volební zákon prosazený Paddyem Ashdownem za protiústavní. Zároveň soud uložil parlamentu povinnost patřičně volební předpisy změnit. Politici však svým povinností po celou dekádu nedostáli, a tak se v důsledku zrušení volebního zákona nekonaly komunální volby v Mostaru v roce 2012 a 2016 (ESLP, 2019).

V roce 2018 se však proti této situaci ohradila učitelka a lokální politička z Mostaru Irma Baralija. Rozhodla se podat žalobu na Bosnu a Hercegovinu k Evropskému soudu pro lidská práva, ve které namítala, že nemůže uplatňovat své pasivní a aktivní volební právo, což vede k její diskriminaci na základě bydliště. Soud o rok později rozhodl ve prospěch Baraliji s tím, že jí jako aktivní političce bylo upíráno pasivní volební právo a vzniklá politická situace v Mostaru není v souladu s pojmem účinné politické demokracie a právního státu. Bosna a Hercegovina tak musela změnit volební zákon a umožnit konání komunálních voleb v Mostaru. Pokud by tak neučinila, mohl případně zasáhnout ústavní soud a nařídít dočasná opatření (ESLP, 2019).

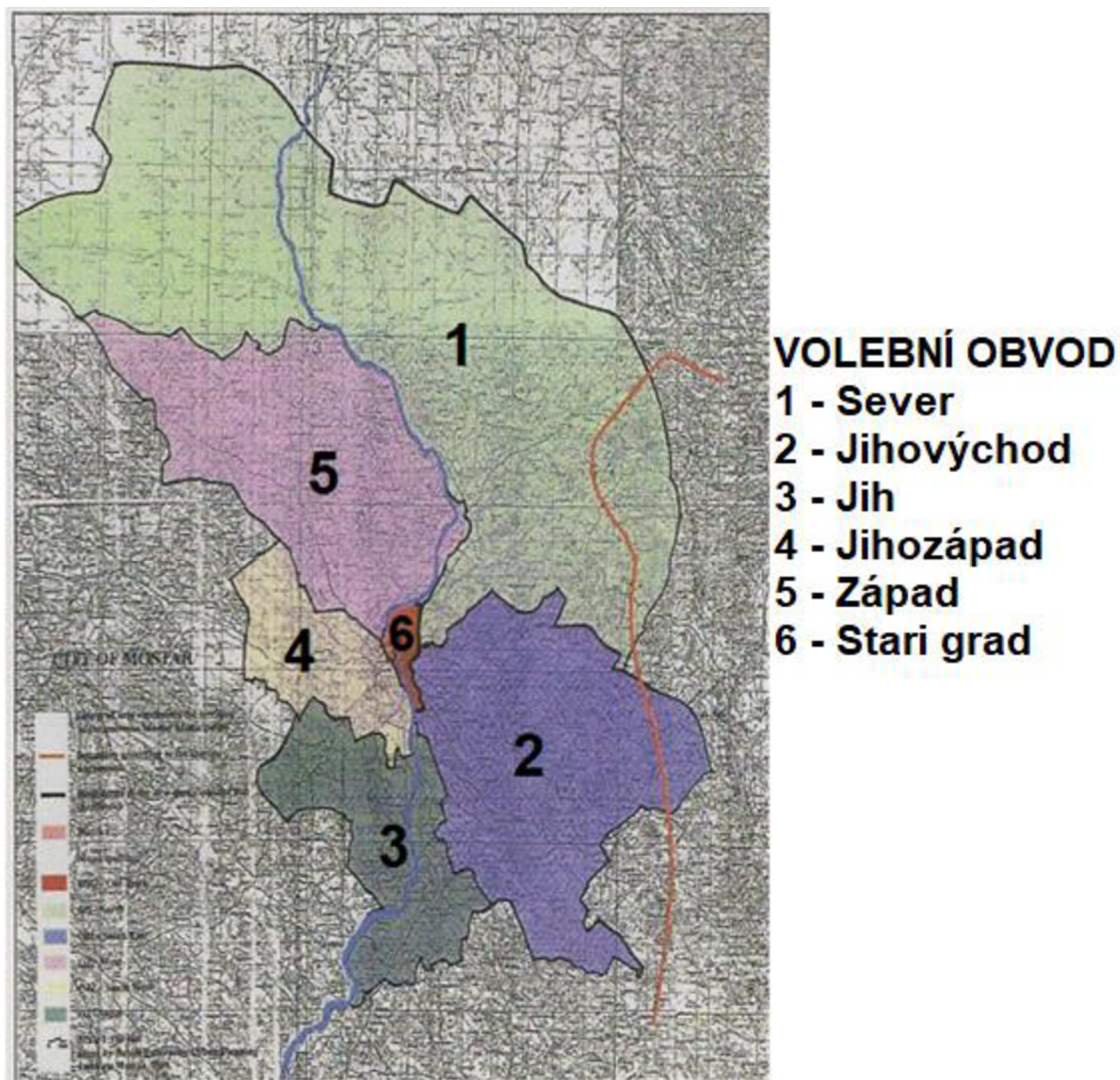
Toto rozhodnutí a fakt, že se měly v Bosně a Hercegovině konat v roce 2020 komunální volby, přimělo lídry v červnu 2020 usednout k jednacímu stolu. Za Chorvaty usedl předseda tradiční chorvatské strany HDZ Dragan Čović a za Bosňáky lídr bosňácké strany SDA Bakir Izetbegović. Výsledná dohoda byla přijata 17. června 2020 a znamenala posun v možnosti konání místních voleb v Mostaru (Dervisbegovic, 2020). V červenci 2020 oznámila volební komise, že se komunální volby budou konat ve všech městech 15. listopadu 2020 a v Mostaru 20. prosince 2020 (Karović, 2020). Došlo tak k historickému průlomů a obyvatelé Mostaru si mohli po 12 letech vybrat své legitimní zástupce do městské rady.

4.2 Nový volební zákon

Na základě podepsané dohody mezi Izetbegovićem a Čovićem došlo k novelizaci volebního zákona (přijata 7. července 2020), jenž obsahoval zvláštní ustanovení týkající se komunálních voleb v Mostaru a zrcadlící specifickou situaci tohoto města.

Zákon přímo uvádí, že je v Mostaru voleno 35 radních do městské rady. 13 radních je voleno v jednom celoměstském obvodu a zbylých 22 je voleno v šesti volebních obvodech ve městě následovně: volební obvod Sever – 2 radní, volební obvod Staré město – 5 radních,

volební obvod Jihovýchod – 2 radní, volební obvod Jih – 2 radní, volební obvod Jihozápad – 7 radních, volební obvod Západ – 4 radní (Bosna a Hercegovina, 2020).

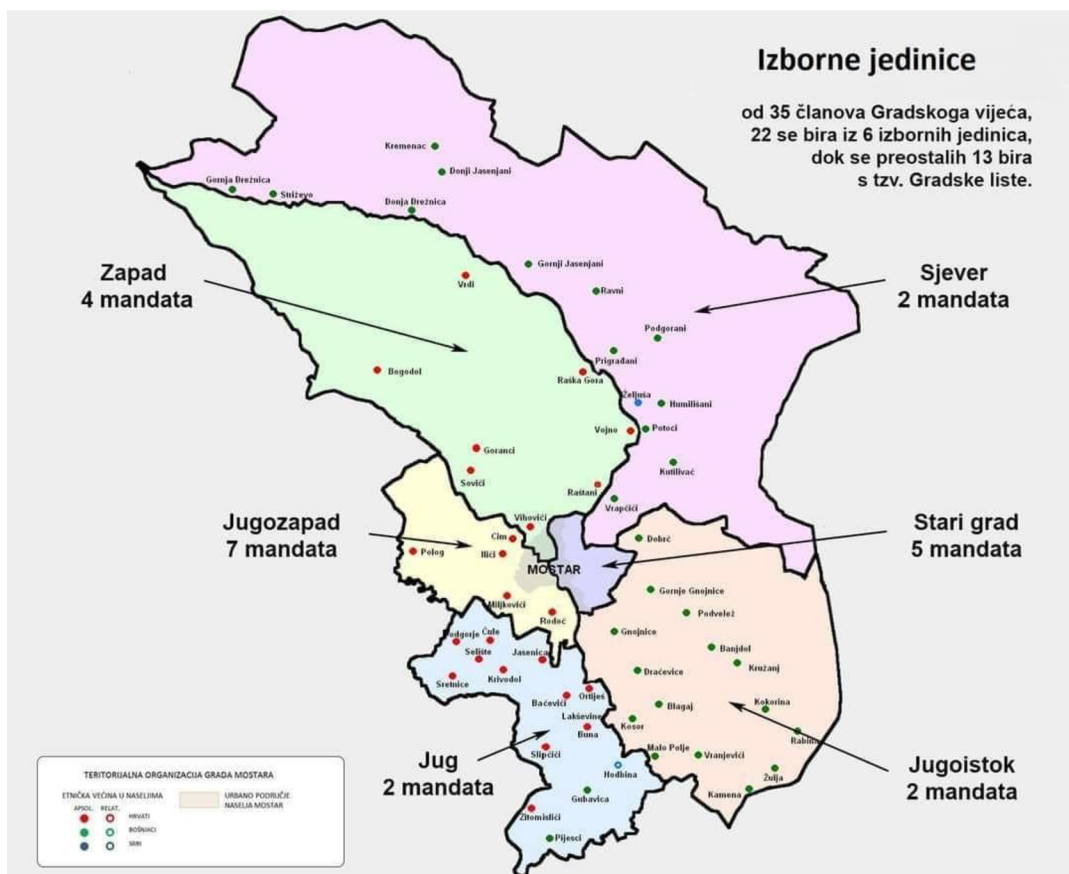

Obrázek 19 - geografické znázornění volebních obvodů v Mostaru

Zákon zároveň zakotvuje nezbytnou podmínku, že v rámci zachování minimálního etnického zastoupení v městské radě, musí být zvoleni vždy nejméně čtyři zástupci reprezentující Chorvaty, čtyři reprezentující Bosňáky a vždy alespoň jeden zástupce reprezentující skupinu "ostatní" (myšleno Srby). Počet volených zástupců z těchto tří skupin je současně limitován horní hranicí, která nesmí přesáhnout číslo patnáct. Zákon dále také upravuje postupy vedoucí k tomu, aby byly všechny tyto podmínky ve výsledku naplněny (Bosna a Hercegovina, 2020).

4.3 Etnické složení volebních obvodů

Volební obvody mají svůj historický základ v roce 1996, kdy se Mostar rozdělil do šesti obcí a jedné společně spravované centrální zóny. Nynější volební obvody tak kopírují historické hranice těchto šesti obcí (OHR, 2004a). Problematickým bodem však zůstává malá, přesto hustě zabydlená centrální zóna Mostaru, která nenesé status samostatného volebního obvodu a která územně zasahuje hned do tří volebních jednotek. Její obyvatelé se proto mohli sami rozhodnout, ve kterém z těchto tří obvodů budou uplatňovat své pasivní nebo aktivní volební právo. Tito občané si tak vybírali, zda se zapojí do voleb ve volebním obvodu Západ, Jihozápad nebo Staré město (Idamostar, 2020). Z tohoto důvodu tak nelze určit etnické složení těchto tří volebních jednotek, a proto se tedy zaměřím pouze na celoměstský volební obvod a tři zbylé volební obvody: Sever, Jih, Jihovýchod. Etnické složení těchto tří obvodů vytvořím na základě dat ze statistika.ba a obrázku č. 4.

Obrázek 20 - volební obvody s osadami v Mostaru

Celkově měl Mostar v roce 2013 105 797 obyvatel a celé území města skládalo z 60 osad. Bosňáci byl etnicky dominantní ve 30 osadách, které se rozkládají primárně ve východní části města. Ve 28 osadách pak dominovali Chorvaté a tyto osady jsou v západní části Mostaru. Zbylé dvě osady byly dlouhodobě neobydlené. Celkově bylo tedy složení obyvatelstva Mostaru následující: Chorvaté 48,4 %, Bosňáci 44,2 %, Srbové 4,2 % a ostatní 3,2 % (Statistika.ba, n.d.).

Celoměstský volební obvod		
Etnická skupina	Počet	Podíl v %
Bosňáci	46 752	44,2
Chorvaté	51 216	48,4
Srbové	4 421	4,2
Ostatní	3 408	3,2
Součet	105 797	100

Tabulka 2 - etnické složení celoměstského volebního obvodu

Volební obvod Sever se skládal z 14 osad. 13 bylo bosňáckých a jedna srbská. V rámci tohoto obvodu tvořili Bosňáci 81,02 % obyvatel, Chorvaté 10,44 %, Srbové 6,75 % a ostatní 1,79 % (Statistika.ba, n.d.).

Volební obvod – Sever		
Etnická skupina	Počet	Podíl v %
Bosňáci	9 896	81,02
Chorvaté	1 275	10,44
Srbové	825	6,75
Ostatní	219	1,79
Součet	12 215	100

Tabulka 3 - etnické složení volebního obvodu Sever

Volební obvod Jihovýchod byl tvořen 14 osadami a obývali ho primárně Bosňáci 92,9 %, zatímco Chorvatů bylo zde pouze 3,51 %, Srbů 2,39 % a ostatních 1,2 % (Statistika.ba, n.d.).

Volební obvod – Jihovýchod		
Etnická skupina	Počet	Podíl v %
Bosňáci	8 913	92,90
Chorvaté	337	3,51
Srbové	229	2,39
Ostatní	115	1,20
Součet	9594	100

Tabulka 4 - etnické složení volebního obvodu Jihovýchod

Poslední zkoumaný volební obvod Jih se skládal ze 14 osad a dominantní zastoupení zde měli Chorvaté s 74,3 %. Bosňáků zde bylo 14,17 %, Srbů 10,59 % a ostatních 0,94 % (Statistika.ba, n.d.).

Volební obvod – Jih		
Etnická skupina	Počet	Podíl v %
Bosňáci	1306	14,17
Chorvaté	6848	74,30
Srbové	976	10,59
Ostatní	87	0,94
Součet	9217	100

Tabulka 5 - etnické složení volebního obvodu Jih

4.4 Politické strany a koalice v Mostaru v komunálních volbách 2020

Do volebního klání se podle centrální volební komise přihlásilo celkem 31 politických stran a koalic. V této práci se však budu věnovat pouze stranám a koalicím, které v celoměstském obvodu nebo v námi zkoumaných volebních obvodech získaly více jak 2 % z odevzdaných hlasů. Budu se tedy zabývat čtyřmi stranami, čtyřmi koalicemi a jednou nezávislou kandidátní listinou. Tyto strany a koalice následně roztřídím podle jejich volební historie, programu a prohlášení kandidátů do čtyř různých skupin – chorvatské, bosňácké, srbské a multietnické (Centralna izborna komisija BiH, 2021a).

Chorvatské demokratické společenství BiH (HDZ BiH) je jednou z tradičních a nejsilnějších stran na mostarské politické scéně. Strana se vyznačuje konzervativní a pravicovou politikou. Dlouhodobě byla reprezentována dlouholetým chorvatským starostou Ljubem Bešlićem, který byl v době voleb ve funkci už 16. rokem. Lídrem do komunálních voleb se však stal Dr. Mario Kordić a vstoupil do kampaně s pěti hlavními programovými tezemi – kvalita života a bezpečnost ve městě, podpora místní ekonomiky, rozvoj cestovního ruchu, zvýšení kvality místního vzdělávání a pokračování budování městské identity jako města sportu (HDZ BiH Mostar, 2020).

Ačkoliv se strana v minulosti netajila tím, že podporuje mezietnické rozdělení města, takové projevy tentokrát v kampani vůbec nezaznívaly. Dokonce ani otevřeně nevolala po vytvoření třetí samotné entity (Iribeaconproject, 2020). Nicméně se v jejich volebním programu objevily teze týkající se zachování práva na vzdělávání v chorvatském jazyce, či ochrana důstojnosti chorvatských veteránů, kteří bojovali ve vlastenecké válce (Chorvatská válka za nezávislost) (HDZ BiH Mostar, 2020, 18. prosince). Strana se také dlouhodobě opírá výhradně

o hlasy bosenských Chorvatů a mezi ostatními etnickými skupinami má minimální podporu (Hulsey & Keil, 2019, s. 408).

Další relevantní stranou, která se vydala do boje o křesla do rady je Chorvatská republikánská strana (HRS). Jedničkou kandidátní listiny byl Slaven Bevanda. Jejich programovými prioritami byly transparentní a odpovědné město, revize územního plánování, rodinná politika a změna odpadové politiky města. Klíčové je zdůraznit, že konkrétní kroky směřují zejména do investice na infrastrukturu, kterou využívají Chorvaté, nikoliv Bosňáci. Jako je například investice do modernizace stadionu pod Bijelim Brijegom nebo dokončení stavby kostela a pastoračního centra Kristova Uskrsnuća. Lídr Bevanda prohlásil, že strana míří primárně na chorvatské voliče, kteří jsou již delší dobu zklamaní politickým vývojem Mostaru (HRS Mostar, 2020, 17. prosince).

V roce 2006 probíhaly neshody v HDZ ohledně dalšího vedení této strany, a proto se část členů odštěpila a vznikla nová strana Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990), která má oporu pouze v hlasech chorvatských voličů (Hulsey & Keil, 2019, s. 408). Strana nepředstavila konkrétní vypracovaný program a spíše sázela na obecné fráze. V předvolebním čase přijel na návštěvu do Mostaru Željka Komšić, člen Předsednictva Bosny a Hercegoviny zastupující chorvatské etnikum. Avšak po celou dobu návštěvy se zdržoval pouze ve východní části města, typicky obývanou Bosňáky, a ani jednou se nevydal na chorvatskou západní stranu, což výrazně kritizoval Prince Slaven, který tuto stranu ve volbách vedl (HDZ 1990, 2020, 18. prosince).

„Sve za Mostar,“ takovým volebním heslem se do povědomí voličů zapsala Koalicija za Mostar 2020. Tvořilo ji následujících pět stran: Stranka demokratske akcije (SDA), Savez za bolju budućnost BiH (SBB BiH), Demokratska fronta (DF), Stranka za Bosnu i Hercegovinu (SBiH) a Bosanskohercegovačka patriotska stranka (BPS). Ačkoliv se některé z těchto stran definují jako zástupci výhradně jedné z etnických skupin, společnou koalici se snažily vyprofilovat tak, aby se jevila přijatelnou pro všechny obyvatele Mostaru. Ve svém předvolebním programu zdůrazňovaly zejména snahu učinit mnohé oblasti veřejného života přístupnými pro všechny občany bez ohledu na etnickou příslušnost a obnovit tak tradice multietnického života. Konkrétně zmiňovali například sféru vzdělání, kde by se měly zreformovat vzdělávací instituce v tom smyslu, aby všechny byly otevřené všem studentům a učitelům za rovných podmínek, nebo obdobný postoj zaujímají i ve vztahu k náboženství, kdy chtějí podporovat všechna náboženská společenství a jejich plnou autonomii

(koalicijamazostar2020, 2020). Přestože se tato koalice považovala za multietnickou, nelze ignorovat dlouhodobé postavení stran tvořící tuto koalici, kdy se tyto strany opírají výhradně o voličskou podporu Bosňáků a odborníci je označují za strany Bosňáků (Hulsey & Keil, 2019, s. 408).

Další koalice, která se zúčastnila voleb, byla BH Blok Mostar složená ze dvou stran: Socijaldemokratska partija BiH (SDP BiH) a Naša stranka (NS). Obě dvě strany uskupení se oficiálně deklarují jako multietnické. Za svůj cíl si koalice dala oslovit všechny voliče bez ohledu na jejich etnickou, či náboženskou příslušnost, kteří byli nespokojeni s politickou situací ve městě, kdy si Mostařené nemohli vybírat své politické reprezentanty posledních 12 let. Uskupení vedl Arman Zalihić a jednou z klíčových postav bloku byla také kandidátka Irma Baralija, která pomohla odblokovat patovou volební situaci v Mostaru. Jako jediní mezi své priority zařadili ekologická témata jako je např. progresivní recyklace odpadů, zalesňování a ochrana lesů, či zvýšení množství zelených ploch ve městě, čímž chtěli zacílit zejména na mladší generaci voličů. Vzhledem k multietnickému zaměření této koalice jejich volební program obsahoval spoustu bodů působících sjednocujícím dojmem. Z těchto bych zmínil užší spolupráci dvou největších univerzit ve městě, pomoc všem profesionálním sportovním klubům reprezentujícím město, sjednocení všech veřejných firem vykonávajících stejnou činnost na území města, zlepšení veřejné dopravy se zvláštním zřetelem k okrajovým oblastem města a zavedení dopravních linek, které propojí celé město bez nutnosti přestupovat (SDP, 2020).

Dalším uchazečem o křesla v městské radě byla politická strana Platforma za progres (PZP). Sami sebe označují za centristickou stranu otevřenou všem občanům Bosny a Hercegoviny (platformazaprogres, 2024). Toto tvrzení dokládá i předvolební pochod této strany Mostarem, kdy kandidáti této strany nesli transparenty s hesly: „Jednotný celý Mostar“ nebo „Za Mostar bez rozdělení“ (Platforma za progres – Mostar, 2020, 13. prosince), nebo také kritika ostatních stran jednoho z kandidátů Maka Mehiće: „Někteří říkají, že Mostar je celek, ale jen nalevo. Jiní říkají jednota Mostaru, ale jen napravo od Bulevara“ (Platforma za progres – Mostar, 2020, 18. prosince). Jejich kandidátní listinu tvořili zejména mladí lidé a jejich předvolební kampaň mířila hlavně na prvovoliče, což se odráželo ve výběru témat, které zdůrazňovaly především problémy mladých lidí a studentů, pro které není město lukrativní a často se uchylují k emigraci (Bljesak, 2020a).

Do voleb se také přihlásila srbská koalice „Ostajte ovdje – Zajedno za naš Mostar“ (Zůstaňte tady – spolu za náš Mostar) složená ze dvou subjektů: Savez nezavisnih

socijaldemokrata (SNSD) a Srpska demokratska stranka (SDS). Koalice nepředstavila žádný konkrétní program, přesto se prezentovala jasným cílem, kdy chtěla ukázat, že Mostar je i městem Srbů, a zároveň získat prvního srbského poválečného zástupce v městské radě. V tomto případě nemířila kampaň jenom na srbské obyvatele Mostaru, ale i na Srby žijící v Černé Hoře, Republice srbské a Srbsku, kteří mají právo volit v Mostaru. Takovým lidem koalice zajistila bezplatnou dopravu do Mostaru v den voleb (Glassrpske, 2020).

Předposlední kandidátní listinou, která je pro tuto práci relevantní, je Neovisna lista pravo na grad (Nezávislá listina právo na město). Lídrem této kandidátky byl Marian Bago. Hlavními prioritami programu, jenž nazvali „Gospodin Mostar“ (Pan Mostar), byly zlepšení komunálních služeb, opravy místních komunikací, zefektivnění výstavby v souladu s urbanistickými trendy, transparentní využívání finančních prostředků a zlepšení hospodářské politiky města (Bljesak, 2020b). Samotní kandidáti se ve svých veřejných projevech nevyjadřovali v etnické rovině, ale spíš tvrdě kritizovali a obviňovali obě dosavadní vládnoucí strany HDZ a SDA z rabování a ničení města Mostar (Bljesak, 2020c).

Nakonec je nutno zmínit ještě jednu koalici Mostar moj dom, která je ovšem specifická, neboť jako jediná nedosáhla v celoměstském obvodu ani na jedno procento hlasů. Relevantní je však pro volební obvod Jih, kde překročila dvouprocentní volební výsledek. Je tvořena třemi stranami: Hrvatska stranka prava (HSP), Hrvatska stranka prava Bosna i Hercegovina (HSP BiH) a Hrvatski savez HKDU-HRAST. Koalice se striktně ohrazovala vůči tehdejší garnituře, zejména vůči HDZ BiH a lídr ve volebním obvodu Jih vyzval chorvatské voliče, aby je volili jako chorvatskou alternativu vůči HDZ BiH (Bljesak, 2020d). Koalice před volbami vydala tiskovou zprávu, ve které zmiňuje hlavní body jejich programu. V jednom z bodů se ostře vymezují vůči existenci partyzánského hřbitova a tvrdí, že by se měla katolická církev půda zabavená komunisty navrátit a přemístit údajný partyzánský hřbitov na jiné místo (Bljesak, 2020e). Strany této koalice se dlouhodobě profilují jako chorvatské strany v Bosně a Hercegovině (HNS BiH, 2024).

4.5 Rozdělení politických stran a koalic

Na základě výše vypsanych informací jsem rozdělil tyto subjekty do čtyř skupin: chorvatské – HDZ BiH, HRS, HDZ 1990, Mostar moj dom; bosňácké – Koalicija za Mostar 2020; srbské – „Ostajte ovdje – Zajedno za naš Mostar“; multietnické – BH Blok Mostar, PZP, Neovisna lista pravo na grad.

Rozdělení politických stran a koalic			
chorvatské	bosňácké	srbské	multietnické
HDZ BiH	Koalicija za Mostar 2020	Ostatje ovdje – Zajedno za naš Mostar	BH Blok Mostar
HRS			PZP
HDZ 1990			Neovisna lista pravo na grad
Mostar moj dom			

Tabulka 6 - rozdělení politických stran a koalic

4.6 Volební účast

Ve volbách mohlo volit celkem 100 864 oprávněných voličů, z toho zhruba 4 000 voličů ze zahraničí. Vzhledem k dlouhodobé absenci komunálních voleb v Mostaru se očekávalo, že bude poměrně vysoká účast. Nakonec došlo k volebním urnám pouze 55,6 % oprávněných voličů (Centralna izborna komisija BiH, 2021a). Nicméně vzhledem k opětovnému oživení pandemie COVID-19 v zimním období se dalo očekávat, že někteří lidé kvůli obavě z nemoci, či nákazy se k volebním urnám raději nedostaví. Zároveň ale platí, že volební účast v komunálních volbách byla zhruba o 5 % vyšší, než byl průměr ve zbytku Bosny a Hercegoviny (Behram, 2020).

4.7 Výsledky voleb

Volební den proběhl bez větších problémů a nad volbami dohlíželo 1 717 pozorovatelů, z toho 54 mezinárodních (Centralna izborna komisija BiH, 2020). Problémy nastaly až po uzavření volebních místností a následném sčítání hlasů, kdy centrální volební komise nařídila přepočítat hlasy v desítkách volebních místnostech (Aljazeera, 2020). Volební komise vyhlásila výsledky voleb 3. ledna 2021 a stanovila 24hodinovou lhůtu pro podání stížností (Centralna izborna komisija BiH, 2021b). Proti těmto volebním výsledkům se ohradila chorvatská strana HDZ, která konstatovala, že byl volební proces ohrožen a centrální volební komise se snaží zakrýt volební podvod a organizovaný zločin (N1info, 2021). Finální výsledky voleb byly nakonec potvrzeny a zveřejněny 19. ledna 2021 (Centralna izborna komisija BiH, 2021c).

Celkově volby vyhrálo HDZ BiH se ziskem 13 mandátů. Následovala koalice Koalicija za Mostar 2020 s 11 mandáty, BH Blok Mostar s šesti mandáty, HRS se třemi mandáty a koalice Ostatje ovdje – Zajedno za naš Mostar a První mostarská strana každá s jedním mandátem (Centralna izborna komisija BiH, 2021a).

4.7.1 Výsledky v celoměstském obvodu

Nás však budou zajímat výsledky v celoměstském obvodu a ve třech zmíněných volebních obvodech. Volby v celoměstském obvodu vyhrála HDZ BiH se ziskem 35,35 % a pěti mandáty. Na druhém místě se umístila koalice Koalicija za Mostar 2020 s nejsilnější bosňáckou stranou SDA s 29,74 % a čtyřmi zástupci. Tuto koalici následovala multietnický orientovaná koalice BH Blok Mostar s 13,37 % a dvěma zástupci. Hned v prvních svých volbách získala mandát i nová chorvatská HRS se 7,10 %. Velký úspěch však zaznamenala i srbská koalice, neboť jejich koalice Ostatje ovdje – Zajedno za naš Mostar získala jeden mandát (Centralna izborna komisija BiH, 2021a).

Výsledky voleb v celoměstském obvodu			
Název politické strany	Počet hlasů	Počet hlasů v %	Mandáty
HDZ BIH	18 901	35,35	5
Koalicija za Mostar 2020	15 903	29,74	4
BH Blok Mostar	7 148	13,37	2
HRS	3 798	7,10	1
Ostajte ovdje – Zajedno za naš Mostar	2 585	4,83	1
PzP	1 445	2,70	0
Neovisna lista pravo na grad	1 310	2,45	0
HDZ 1990	1 206	2,26	0
Ostatní	1 171	2,20	0

Tabulka 7 - výsledky voleb v celoměstském obvodu

4.7.2 Výsledky ve volebním obvodu Sever

V tomto volebním obvodu drtivě zvítězila Koalicija za Mostar 2020 se ziskem 65,90 %, čímž si zajistila všechny rozdělované mandáty v tomto obvodu, tedy 2. Za ní následoval BH Blok Mostar s 18,42 %, HDZ BiH s 7,86 % a Ostajte ovdje – Zajedno za naš Mostar s 7,56 % (Centralna izborna komisija BiH, 2021a).

Výsledky ve volebním obvodu Sever			
Název politické strany	Počet hlasů	Počet hlasů v %	Mandáty
Koalicija za Mostar 2020	3 825	65,90	2
BH Blok Mostar	1 069	18,42	0
HDZ BIH	456	7,86	0
Ostajte ovdje – Zajedno za naš Mostar	439	7,56	0

Tabulka 8 - výsledky voleb ve volebním obvodu Sever

4.7.3 Výsledky ve volebním obvodu Jihovýchod

Koalicija za Mostar 2020 znovu ukázala svou sílu, a i zde dokázala zvítězit ziskem 72,75 %. Tomuto volebnímu obvodu opět připadají 2 mandáty, z nichž oba koalice získala. Dalšími v pořadí byli PzP s 11,81 %, BH Blok Mostar s 10,96 %, Ostajte ovdje – Zajedno za naš Mostar s 2,27 % a HDZ BiH s 1,90 % (Centralna izborna komisija BiH, 2021a).

Výsledky ve volebním obvodu Jihovýchod			
Název politické strany	Počet hlasů	Počet hlasů v %	Mandáty
Koalicija za Mostar 2020	3 590	72,75	2
PzP	583	11,81	0
BH Blok Mostar	541	10,96	0
Ostajte ovdje – Zajedno za naš Mostar	112	2,27	0
HDZ BIH	94	1,90	0

Tabulka 9 - výsledky voleb ve volebním obvodu Jihovýchod

4.7.4 Výsledky ve volebním obvodu Jih

Naopak v dominantně chorvatském volebním obvodu za sebou nechala hlubokou propast chorvatská HDZ BiH, která získala 52,66 % a jeden mandát. Zbývající druhý mandát získala Koalicija za Mostar 2020, která dosáhla volebního výsledku 20,13 %. Srbská koalice Ostajte ovdje – Zajedno za naš Mostar získala 11,44 %, HRS 8,26 %, koalice Mostar moj dom 5,35 % a HDZ 1990 2,15 % (Centralna izborna komisija BiH, 2021a).

Výsledky ve volebním obvodu Jih			
Název politické strany	Počet hlasů	Počet hlasů v %	Mandáty
HDZ BIH	2 619	52,66	1
Koalicija za Mostar 2020	1 001	20,13	1
Ostajte ovdje – Zajedno za naš Mostar	569	11,44	0
HRS	411	8,26	0
Mostar moj dom	266	5,35	0
HDZ 1990	107	2,15	0

Tabulka 10 - výsledky voleb ve volebním obvodu Jih

4.8 Srovnání volebních výsledků s etnickým složením

Srovnání v celoměstském volebním obvodu		
Typ stran/koalic	Podíl obyvatelstva v %	Počet hlasů v %
Bosňácké	44,2	29,74
Multietnické	X	18,52
Chorvatské	48,4	44,71
Srbské	4,2	4,83

Tabulka 11 - srovnání výsledků voleb s etnickým složením v celoměstském volebním obvodu

Srovnání ve volebním obvodu Sever		
Typ stran/koalic	Podíl obyvatelstva v %	Počet hlasů v %
Bosňácké	81,02	65,90
Multietnické	X	18,42
Chorvatské	10,44	7,86
Srbské	6,75	7,56

Tabulka 12 - srovnání výsledků voleb s etnickým složením ve volebním obvodu Sever

Srovnání ve volebním obvodu Jihovýchod		
Typ stran/koalic	Podíl obyvatelstva v %	Počet hlasů v %
Bosňácké	92,9	72,75
Multietnické	X	22,77
Chorvatské	3,51	1,90
Srbské	2,39	2,27

Tabulka 13 - srovnání výsledků voleb s etnickým složením ve volebním obvodu Jihovýchod

Srovnání ve volebním obvodu Jih		
Typ stran/koalic	Podíl obyvatelstva v %	Počet hlasů v %
Bosňácké	14,17	20,13
Multietnické	X	X
Chorvatské	74,30	68,42
Srbské	10,59	11,44

Tabulka 14 - srovnání výsledků voleb s etnickým složením ve volebním obvodu Jih

Z výše vyobrazených tabulek je patrné, že procentuální podíly hlasů chorvatských a srbských stran a koalic zhruba kopírují etnické složení populace v Mostaru. Lehce nižší podpora chorvatských stran a koalic může souviset s dlouhodobým odchodem Chorvatů z Bosny a Hercegoviny do zahraničí, což mohlo snížit podíl Chorvatů v Mostaru v době voleb (N1info, 2022). Srbská koalice se naopak výrazně snažila mobilizovat srbské voliče s možností volit v mostarských volbách ze zahraničí, čemuž odpovídá i vysoký podíl korespondenčních hlasů ze zahraničí pro tuto koalici, 406 z 2 585 hlasů (Centralna izborna komisija BiH, 2021a). Naopak u bosňáckých stran se na první pohled může jevit, že získané hlasy výrazně neodpovídají podílu Bosňáků ve městě, avšak tento nepoměr můžeme vysvětlit následovně. Ačkoliv se multietnické strany a koalice prezentují jako subjekty pro všechny bez ohledu na etnickou příslušnost, lze ze srovnání spatřovat, že jejich voličská podpora pochází primárně z řad bosňáckých voličů, což ostatně potvrzuje i Kasum (2022) ve svém výzkumu. Součet procentuálních podílů hlasů bosňáckých a multietnických subjektů v případě celoměstského obvodu dává dohromady 48,26 %, volebního obvodu Sever 84,32 % a volebního obvodu Jihovýchod 95,52 %, přičemž tyto výsledné součty už výrazně více korelují s podílem bosňácké populace v daných obvodech. Dokonce můžeme vidět, že výsledný součet podíl Bosňáků lehce převyšuje. Příčinou můžou být hlasy voličů, kteří se neřadí ani k jedné z vyjmenovaných

etnických skupin a kteří se proto často uchylují k volbě subjektů profilujících se jako multietnické, nicméně podíl těchto lidí ve městě není signifikantní. Částečně specifický je volební obvod Jih, kde žije dominantně chorvatské obyvatelstvo a ve kterém nekandidovala žádná z výše uvedených multietnických stran a koalic. Kandidovaly tedy pouze etnicky založené subjekty, a i tady můžeme vidět souvislost mezi volebními výsledky a etnickým složením voličů. Celkově lze konstatovat, že volební výsledky kopírují etnické složení města Mostar.

5 Etnická segmentace v každodenních činnostech sociální sféry

V této kapitole budu zkoumat existenci etnické segmentace ve třech vybraných oblastech, které se týkají každodenních činností obyvatel Mostaru. Půjde o oblast vzdělávání, pojmenovávání veřejných míst a divadla.

5.1 Vzdělávání

Vzdělávání jakožto neoddělitelná součást lidského života bude další zkoumanou oblastí, ve které bude zjišťováno, zda v ní existuje etnická segmentace obyvatel. Jedná se o oblast velkého významu, zejména v Bosně a Hercegovině, neboť i tato je ovlivněná multietnickou populační strukturou. Zlomovým bodem byl rok 1997, kdy místní úřady zablokovaly jakoukoliv snahu o reintegraci uprchlíků a vytvořily dočasný model vzdělávání nazvaný „dvě školy pod jednou střechou,“ kdy navrátilci museli využívat improvizované prostory pro výuku, zatímco ostatní studenti se mohli učit v oficiálních školních budovách. Ve smíšených kantonech s bosenským a chorvatským obyvatelstvem (platí i pro Mostar) byly školy rozděleny na dvě části: chorvatskou a bosenskou (Išerić, 2016). Tento model měl fungovat jako přechodné opatření po dobu jednoho roku, avšak platí dodnes (Jiménez, 2023).

Ačkoliv v Bosně a Hercegovině neexistuje přesná definice pojmu „dvě školy pod jednou střechou,“ určitou definici poskytuje OSCE (2018, s. 10), která zní následovně: „V jedné budově sídlí dvě školy a děti stejného věku navštěvují stejné nebo podobné programy, ale odděleně na základě etnické příslušnosti. V některých případech děti používají oddělené vchody do budovy, mají odlišené časové rozvržení výuky a někdy od sebe mohou být dokonce i fyzicky odděleni plotem.“ Přestože bylo vydáno několik soudních rozsudků, že při takovém jednání dochází k diskriminaci na základě etnické příslušnosti, stále se v Bosně a Hercegovině, včetně Mostaru, vyskytuje několik takových škol (OSCE, 2018, s. 20-21).

Na území Mostaru se nachází celkem 24 základních škol, přičemž žádná z nich nefunguje podle výše zmíněného modelu. Školy tak tedy nabízí pouze jednu formu studijního programu – bosenský, či chorvatský. Vzdělávání na tomto stupni je tedy vždy rozděleno podle etnické příslušnosti (Grad Mostar, 2024; OSCE, 2018).

Středních škol se na území Mostaru nachází 19, přičemž 3 z nich fungují modelem „školy pod jednou střechou.“ Jmenovitě jde o Střední školu strojní a dopravní (Mašinsko-saobraćajna

srednja škola), Střední školu dopravní (Prometna srednja škola) a Gymnázium Mostar (Gimnazija Mostar). V případě prvních dvou zmíněných se jedná o typický příklad tohoto modelu, kdy obě tyto instituce fungují nezávisle na sobě, avšak sdílí stejnou budovu. Gymnázium Mostar je specifický příklad, který nabízí možnost obou vzdělávacích programů v rámci jedné instituce a budovy. Mají společný vchod, učebny, sportovní zařízení, navštěvují velkou část předmětů společně, učí je stejní učitelé. Každý ze studentů si může vybrat studijní program podle jazyka, avšak drtivá část studia probíhá neodděleně. Jedná se o správný příklad modelu „dvou škol pod jednou střešou,“ kdy studenti mohou studovat podle odlišného curricula, avšak nejsou zde téměř žádné projevy etnické segmentace. Zbylé školy vedou výuku podle jednoho ze dvou zmíněných programů, tudíž je můžeme označit za školy monoetnické (Grad Mostar, 2024; OSCE, 2018, s. 40-46).

Dále se v Mostaru nacházejí také dvě univerzity – Univerzita Mostar (Sveučilište u Mostaru), Univerzita Džemala Bijediće v Mostaru (Univerzitet Džemal Bijedić u Mostaru). Před válkou v Mostaru fungovala jediná společná Univerzita Džemala Bijediće, která vznikla v roce 1977. Během války došlo k rozdělení této univerzity, čímž vznikla Univerzita Mostar. Současná Univerzita Džemala Bijediće se nachází na východní straně města. Již podle názvu a lokace lze usuzovat, že se jedná o vysokou školu primárně zaměřenou na bosňácké obyvatelstvo. Oficiálním jazykem univerzity je bosenština (Univerzitet Džemal Bijedić, 2024; Univerzitet Džemal Bijedić, 2013). Naopak Univerzita Mostar nese oficiální název v chorvatském jazyce – Sveučilište u Mostaru a sídlí na původní lokaci společné univerzity na západní straně Mostaru vedle stadionu pod Bijelim Brijegom. Od roku 1992 univerzita využívá chorvatštinu jako jediný jazyk. Škola se také hlásí ke křesťanskému odkazu Františkánské teologické školy, která vznikla v Mostaru v roce 1895 (Sveučilište u Mostaru, 2024). V roce 2015 pocházelo 18 % studentů ze sousedního Chorvatska (Pavić, 2015). V nedávné době se také univerzita stala terčem ostré kritiky, neboť zveřejnila pozvánku na letní školu v Mostaru. Součástí této pozvánky byl i kontroverzní reklamní plakát, který znázorňoval město Mostar, avšak na něm nebyly zřetelně namalovány minarety. Škola se tak po silném tlaku rozhodla tuto akci zrušit (SarajevoTimes, 2024).

Na všech úrovních vzdělávacích institucí v Mostaru dochází k určité míře etnické segmentace na základě etnické příslušnosti prostřednictvím jazyka. Výjimkou je však Gymnázium Mostar, které nabízí studijní program v obou jazycích v rámci jedné instituce a nedochází tedy k etnické segmentaci. V případě nejvyšší úrovně vzdělání došlo během války k rozdělení jedné společné univerzity. Sveučilište u Mostaru představuje novou a chorvatskou

větev této univerzity a Univerzitet Džemal Bijedić Mostar představuje kontinuitu původní univerzity. Na základě výše uvedeného tedy můžeme říct, že drtivou většinu vzdělávacích institucí lze označit za monoetnickou.

5.2 Pojmenovávání veřejných míst

V dnešní Bosně a Hercegovině je pojmenovávání veřejných míst, budov a ulic připisován velký význam a často vyvolává spory mezi všemi třemi největšími etnickými skupinami, z nichž některé došly až k ústavnímu soudu. Nejvíce změn názvů ulic probíhalo ve válečných letech 1992-1995 a pak krátce po ukončení války. Pojmenovávání ulic bylo a je v Bosně a Hercegovině celostátní praxí, kterou jednotlivé etnické skupiny používaly k zobrazení vlivu v daných oblastech a k vyjádření, že tyto oblasti patří pouze jednomu „národu.“ Nárok národa a výlučná práva na určité území se projevují v nových názvech ulic, které zakládají historické spojení mezi určitým místem a národem. Tato praxe však není typická pouze pro Bosnu a Hercegovinu, ale například i pro Kypr, kde na jižní části Kypru s převahou Řeků staré názvy z velké části zůstaly, avšak sever ovládaný Turky zažil velké přejmenovávání ulic a dalších míst za účelem „turkifikace“ území. Pojmenování a přejmenování získaných území je jedním z nejmocnějších a nejvýraznějších nástrojů, jak lze přepsat minulost. V mnoha částech světa slouží názvy ulic připomínající historické postavy a události jako prostředek uchování minulosti, a proto často dochází k přejmenovávání zejména v době výrazných politických změn (Palmberger, 2017, s. 168-170).

V případě Mostaru byla během socialistické éry prosazována ideologie „jednoty a bratrství,“ což se propisovalo i do názvů ulic, které byly pojmenovány například po jugoslávských partyzánech. Během války pak došlo k fyzickému rozdělení Mostaru na východní (bosňáckou) a západní (chorvatskou) část, přičemž k přejmenování ulic docházelo zejména na západní straně Mostaru, kde se chorvatské politické elity snažily vymazat socialistickou minulost ve prospěch chorvatské národní historie a ukotvit národnostní rozdělení území. Zatímco na východní straně docházelo ke změnám velmi zřídka a většina názvů zůstala stejná jako před rokem 1992 (Palmberger, 2017, s. 168-170, 173).

Nové názvy ulic tak na západní straně reflektují společnou historii se sousedním Chorvatskem a často připomínají významné historické osobnosti Chorvatska. Například chorvatské členy katolické církve, panovníky z dob středověku, a dokonce i osoby spojené s Nezávislým státem Chorvatsko (NDH), které vedlo fašistické hnutí Ustaša. Chorvaté v Bosně

a Hercegovině definovali svou identitu jako kontrast vůči minulému jugoslávskému režimu a jakékoliv připomínky této historie musely být odstraněny z veřejného života chorvatských Mostařanů a byly nahrazeny názvem s chorvatskou tematikou (PalMBERGER, 2017, s. 174).

Došlo tak například ke změně názvu Omladinska (Ulice mládeže) na Hrvatske mladeži (Chorvatská mládež). Dalším příkladem je předválečný Trg Rondo (Náměstí Rondo) které bylo přejmenováno na Trg Hrvatskih Velikana (Náměstí chorvatských velikánů), na kterém sídlí například bývalý Dům kultury přejmenovaný na Hrvatski dom herceg Stjepan Kosača (Chorvatský dům – vévoda Stjepan Kosača) a Glazbena škola Ivana Zajca (Hudební škola Ivana Zajca – chorvatský hudební skladatel). Další ulice byly přejmenovány vzhledem k odkazu na konflikt v Mostaru. Například Bulevar Narodne Revolucije (Bulvár národní revoluce), což byla během války 1993-1994 frontová linie, byl přejmenován na Bulevar Hrvatskih Branitelja (Bulvár chorvatských obránců), což má odkaz na padlé chorvatské hrdiny během této války. Jakmile ulice přechází do bosňácké východní strany, nese název pouze Bulevar. Další ulice, která dříve nesla název po španělském komunistickém revolucionáři Jakovu Baruha Špancovi, byla přejmenována na ulici Žrtava komunizma (Ulice obětí komunismu) (PalMBERGER, 2017, s. 174-176). V roce 1995 došlo také k pojmenování šesti ulic po ustašovských politikách, například ulice Jure Francetić, ulice Rafaela Bobana, či ulice Spuževiče. Celkově bylo do tohoto roku změněno 72 názvů ulic a náměstí (Soldo, 2022).

Tyto názvy ulic představovaly problém pro plánované sjednocení města po válce a každá diskuze na tohle téma zvyšovala napětí ve společnosti. Obě strany toto téma hojně využívaly a vytvořily z něj velké politikum, které polarizovalo mostarskou společnost. Na začátku roku 2004 Vysoký představitel Paddy Ashdown vydal rozhodnutí o administrativním sjednocení města, které mělo oficiálně vstoupit v platnost 15. března 2004. Avšak na konci února se do sebe oba tábory ostře pustily kvůli změnám názvů ulic. Chorvatská HDZ BiH požadovala přejmenování Trh Hrvatskih Velikana na Trh Mate Bobana, což byl bývalý a jediný prezident Chorvatské republiky Herceg-Bosna a bývalý prezident HDZ BiH. Naopak bosňácká SDA požadovala přejmenování ulice Maršála Tita na ulici Alije Izetbegoviće, což byl bývalý prezident Bosny a Hercegoviny a zakladatel SDA (Index, 2004). Na tyto vzájemné rozepře reagoval Vysoký představitel a dne 26. února 2004 vydal rozhodnutí, kterým zneplatnil jakékoliv takové provedené změny (OHR, 2004b). Vysoký představitel pak vytvořil Komisi pro revizi názvů ulic, náměstí a dalších veřejných míst, která dostala za úkol navrhnout změny názvů dvou třetin ulic celého města Mostar, avšak komise pouze navrhla změnit názvy ulic, které mají

spojitost s fašismem a komunismem. Tyto výsledky pouze opět vzbudily konflikt mezi oběma stranami a nevedly k žádnému rozhodnutí.

V červnu roku 2022 vyzvalo mezinárodní společenství, aby Mostar změnil názvy ulic po šesti ustašovských politicích (Radio Slobodna Evropa, 2022). Nakonec o pár týdnů později došlo k rozhodnutí městské rady města Mostar, která vyhověla této výzvě a šest kontroverzních ulic dostalo svá nová jména. Návrhů na změny však bylo mnohem více, žádné jiné ale nezískaly podporu rady (Soldo, 2022). K červenci 2022 bylo tedy zpětně změněno pouze šest názvů ulic a náměstí z původních 72 změn, které byly provedeny do roku 1995.

Ve výsledku tedy lze říci, že akt pojmenovávání veřejných míst dodnes slouží jako nástroj prosazování a vyzdvihování vlastní národní identity, přičemž tohoto bylo využíváno zejména v minulosti na západní straně města. V určitém slova smyslu lze hovořit také o politice vyloučení, neboť jak poznamenává Palmberger (2017), chorvatizace názvů ulic dává signál Bosňákům a všem ostatním kromě Chorvatů, že tato část Mostaru již není jejich domovem jako tomu bylo do okamžiku, než došlo k jejich vyhnání do východní části města.

5.3 Divadla

Kultura je jednou z klíčových rolí v rámci národní identity, neboť divadlo představuje živou formu umění, která reflektuje historii, hodnoty a aspirace dané společnosti. Scénické produkce, od tradičních her až po moderní divadelní hry, fungují jako zrcadlo národního ducha a přinášejí obraz společenských témat, politických situací a kulturního kontextu. Divadelní kultura vytváří platformu pro diskusi o otázkách identity. Divadlo tedy není pouze zábavnou formou umění, ale také prostředkem pro budování a udržování kolektivní identity a kulturního dědictví, které spojuje jednotlivce v rámci národního společenství. V Mostaru figurují dvě hlavní divadla. První, starší divadlo, se nazývá Národní divadlo Mostar (Narodno pozorište Mostar) a druhé mladší divadlo se nazývá Chorvatské národní divadlo v Mostaru (Hrvatsko narodno kazalište u Mostaru).

Národní divadlo Mostar bylo oficiálně založeno v roce 1951 a jeho hlavní budova se nachází na východní straně města. V této době to bylo jediné takové divadlo na území Mostaru a fungovalo tak pro všechny občany bez rozdílu. Jednalo se o zlaté roky pro toto divadlo, které trvaly po celou dobu existence Jugoslávie (Narodno pozorište Mostar, c2016). Během války však toto divadlo opustili téměř všichni chorvatští zaměstnanci a umělci a divadlo se rozdělilo

na dvě nová divadla (Halilbašić, 2018, s. 71). Po válce toto divadlo setrvalo u svého původního názvu Narodno pozorište Mostar a navázalo na tradici z období Jugoslávie (Narodno pozorište Mostar, c2016).

Chorvatské národní divadlo v Mostaru bylo oficiálně založeno v roce 1994. Nejednalo se však úplně o novou instituci, ale spíše šlo o přejmenování již dva roky existujícího Válečného divadla HVO (Ratno Kazalište HVO), které bylo založeno na počest statečných chorvatských vojáků. Oproti divadlu na východní straně města se toto divadlo rozhodlo uvádět všechna díla výhradně v chorvatském jazyce. Tento specifický prvek můžeme vidět i v oficiálním jménu divadla Hrvatske narodno kazalište, kdy nevyužívají bosenský výraz pro divadlo pozorište, ale chorvatský ekvivalent kazalište. Dodnes toto divadlo hraje výlučně v chorvatštině pro chorvatský lid (Halilbašić, 2018, s. 71-74) a tvrdí, že založení tohoto divadla je jedním z nejvýznamnějších počinů devadesátých let a že bez takové instituce by Chorvaté nemohli být národem státotvorným a konstitučním (Hrvatsko narodno kazalište u Mostaru, n.d.).

Od války tak existují v Mostaru dvě hlavní divadla, která jsou na sobě nezávislá. Založení Chorvatského národní divadla má primárně symbolizovat nezávislost Chorvatů a projev jejich národní identity a nárok na západní část Mostaru (Halilbašić, 2018, s. 71-73). Oproti tomu původní divadlo po válce představuje určitou kontinuitu původního divadla.

6 Etnická segmentace ve sportovní sféře

V této části se zaměřím na etnickou segmentaci ve městě Mostar v oblasti fanouškovství ve sportu. Konkrétně jsem zvolil fotbal, jelikož se jedná o nejsledovanější sport v Bosně a Hercegovině a hrál i podstatnou roli v rámci formování etnické situace ve městě. Historie fotbalu v Mostaru je silně spjata s komplexními dějinami města, a i v současnosti se jedná o důležitou symboliku. V Mostaru se nacházejí dva významné fotbalové kluby (HŠK Zrinjski Mostar a FK Velež Mostar), které v současnosti hrají nejvyšší fotbalovou soutěž v zemi a na které se blíže zaměřím. Přesněji na jejich historii, fanouškovskou základnu, vzájemné incidenty, spory a napojení na politiky.

6.1 Historie fotbalových klubů

6.1.1 Hrvatski športski klub Zrinjski Mostar

V roce 1905 vznikl fotbalový klub, později pojmenován jako HŠK Zrinjski po chorvatské šlechtické rodině Zrinjski a díky tomu získal přezdívku plemcí (šlechtici). Během první světové války byl klub kvůli svým nacionalistickým projevům zakázán, neboť byly v rozporu s nově vzniklým Královstvím Jugoslávie. Po válce se však Chorvaté cítili vyloučení z mostarské společnosti, a proto založili výhradně chorvatský klub, který měl reprezentovat chorvatskou identitu ve městě a v celém regionu. V této době klub vzdoroval vůči rozhodnutím úřadů a fanoušci záměrně ukazovali národní barvy a emblémy, které zobrazovaly jejich regionální požadavky a utvrzení chorvatské identity (Armstrong & Vest, 2013, s. 233-234). Tradiční barvy a červenobílá šachovnice se propisuje i do loga klubu.

Obrázek 21 - logo HŠK Zrinjski Mostar

Chorvaté roku 1939 dosáhli pomocí tzv. Dohody Cvetković-Maček vytvoření chorvatské bánoviny. Byla vytvořena tak, aby zahrnovala, co nejvíc etnických Chorvatů a jejím hlavním městem byl de facto Mostar a tím byl region postaven pod chorvatskou kontrolu. Po vpádu nacistických vojsk do země Němci rychle uznali chorvatský banát jako nezávislou zemi. Chorvatsko tak začalo rychle budovat novou fotbalovou ligu, jejíž součástí se stal i HŠK Zrinjski Mostar. Po skončení druhé světové války nebylo povoleno obnovit činnost spolků s národními znaky a klub byl tak zakázán až do roku 1992 (Armstrong & Vest, 2013, s. 235).

Téhož roku se uskutečnila významná katolická pouť do Međugorje. Na tomto místě se podle některých lidí zjevila v roce 1981 šesti lidem Panna Maria. Při této pouti došlo k oficiální obnově klubu. Výběr místa nebyl náhodný, neboť v této době být Chorvatem, znamenalo být také katolíkem, a měl symbolizovat, že se jedná o klub výhradně pro Chorvaty. V roce 1993 HVO zkonfiskoval v té době stadion FK Velež Bijeli Brijeg a stadion se tak stal domovským stadion pro HŠK Zrinjski Mostar (Armstrong & Vest, 2013, s. 240-241). Městská rada Západního Mostaru (ovládaná Chorvaty) pak v roce 2001 pronajala stadion tomuto klubu na dobu 109 let (Rolland, 2007, s. 197). V poválečné době se klubu výsledkově dařilo a dlouhodobě se pohybuje na předních příčkách nejvyšší fotbalové soutěže, kterou se mu podařilo vyhrát nejvíce krát ze všech fotbalových klubů v Bosně a Hercegovině (Sport1 oslobodjenje, 2023).

6.1.2 Fudbalski klub Velež Mostar

Počátkem roku 1922 se zrodil fotbalový klub FK Velež, který vznikl na popud iniciativy k založení dělnického sportovního klubu a představoval jednu ze silných stránek vedoucí k posílení dělnické třídy v boji za její práva. Dělnickému původu odpovídá i jejich logo, které tvoří primárně pěticípá červená hvězda. Klub nese název podle nedaleké hory Velež. Od svého počátku klub vzdoroval tamnímu režimu a vzhledem k dělnickému původu byl pro tehdejší

vládu velmi nepohodlným. Roku 1940 došlo k eskalaci situace a po mnohých demonstracích a protestech byla činnost klubu vládou zakázána (FK Velež, 2024).

Obrázek 22 - logo FK Velež Mostar

Silný komunistický původ klubu se projevil i za druhé světové války, kdy se mnoho hráčů a sympatizantů zapojilo do boje proti fašismu. Když byl Mostar osvobozen v únoru 1945 komunistickou stranou Jugoslávie, klub byl reformován a jeho činnost byla téměř okamžitě obnovena. Vzhledem k Titově vizi „Bratrství a jednota,“ jejímž cílem bylo překonání národnostních třenic v Jugoslávii, byl v té době FK Velež jediným povoleným klubem na území Mostaru (Armstrong & Vest, 2013, s. 237). Éra socialistické Jugoslávie byla pro FK Velež obdobím největší prosperity a největších fotbalových úspěchů (FK Velež, 2024). Dokonce si v roce 1958 vybuodoval svůj vlastní stadion Bijeli Brijeg, který paradoxně stál na západní straně Mostaru. Všechny tyto okolnosti pro FK Velež znamenaly, že klub se stal tím, kdo reprezentoval město Mostar jako celek a snažil se jít směrem přesahujícím etnickou identitu. Po smrti Tita začaly znovu pronikat na povrch potlačovaná potřeba etnického sebevyjádření a začalo opět vzrůstat napětí napříč společností (Armstrong & Vest, 2013, s. 237-238).

V roce 1992 byl FK Velež vyhozen ze svého stadionu a klub byl donucen pozastavit svou činnost. Avšak trvalo to pouze po dobu dvou let a klub se opět zreformoval, a i během trvající války byl schopen nastoupit do několika utkání. Jeho oficiálním stadionem se stal stadion Rođeni, který se nachází na východní straně Mostaru. Po skončení války se klub účastnil nejvyšší fotbalové soutěže a s výjimkou let 2003-2006, kdy sestoupil do druhé ligy, v ní setrval až do roku 2016. Tehdy se klub potýkal s finančními problémy a hrozilo, že dojde k jeho zrušení. Nepříznivou situaci FK Velež překonal a od roku 2019 opět hraje nejvyšší fotbalovou soutěž, ve které se v současnosti pohybuje na předních příčkách (FK Velež, 2024).

6.2 Fanouškovské skupiny

6.2.1 Ultras Zrinjski

Po obnovení fotbalové klubu HŠK Zrinjski vzniká i jedna organizovaná fanouškovská skupina, která se po vzoru takových skupin v jižní Evropě nazývá Ultras Zrinjski. Poprvé organizovaně skupina vystoupila na domácím zápase v Mostaru proti Mladost Dubinta ze Široki Brijeg v roce 1994, kdy vyvěsili průhledný prapor s nápisem Ultras. Jde tak o památný zápas pro tuto skupinu a od té doby pravidelně navštěvují všechny domácí i venkovní zápasy svého klubu (Ultras Zrinjski, 2024). Fanoušci také důkladně smazali všechny stopy FK Velež ze svého stadionu a nahradili je svým tradičním červenobílým šachovnickým emblémem (Armstrong & Vest, 2013, s. 242).

Během fotbalových utkání fanoušci vyvěšují chorvatské vlajky, prapory, nosí fotbalové dresy HŠK Zrinjski, ale oblékají i červenobílý kostkovaný dres svého národního týmu z Chorvatska. Fandění pravidelně doprovázela hesla jako: „Náš Mostar,“ „Zrinjski je vítězné chorvatské jméno,“ či „Chorvaté slaví“ (Rolland, 2007, s. 199). Podle Helsinského výboru pro lidská práva příznivci klubu při zápase proti FK Velež v roce 2002 vystavili na své tribuně portrét vůdce chorvatského hnutí Ustaša Ante Paveliće (Mills, 2010).

V současnosti se během zápasu objevují vlajky se znakem, od roku 1996 neexistující, kvazi Chorvatské republiky Herceg-Bosna, starý erb západního Mostaru z roku 1995, který byl ale již zrušen, a transparenty s hesly: „Všechno plyne, všechno se mění, dny plynou, roky plynou, jen Zrinjski zůstává pýchou mé Hercegoviny,“ nebo „Země moje Hercegovina, dokud žiji, budu o tobě zpívat“ (Ultras Zrinjski, 2024).

6.2.2 Red Army Mostar

V roce 1981 se zformovala skupina fanoušků kolem FK Velež a pojmenovali se Red Devils. Po pěti letech bylo však rozhodnuto, že skupina ponese název, po vzoru anglických fanouškovských skupin, Red Army. Po příchodu válečného konfliktu do Mostaru dochází k pozastavení činnosti skupiny. Znovu obnovuje svou činnost až v roce 1998 a funguje až do současnosti (Red Army, 2024a).

Fanouškovská skupina pravidelně navštěvuje všechny domácí i venkovní zápasy a během zápasů pravidelně vyvěšuje logo klubu a jednotky praporů odkazující na její vznik v roce 1981.

Během utkání 3. března 2024 proti HŠK Posušje představili fanoušci choreografii se znakem, dnes již neexistující, Republiky Bosna a Hercegovina a textem, který lze přeložit jako: „Vzdor a hrdost.“ Choreografie měla odkazovat na 22. výročí úspěšného referenda o její nezávislosti. Tento znak také pravidelně visí pevně připevněný na jejich sektoru při všech utkáních s největším rivalem jejich klubu HŠK Zrinjski (Red Army, 2024b).

6.3 Incidenty

Oba kluby provází dlouhá společná historie protkaná spoustou incidentů a sporů jak mezi kluby, tak mezi fanouškovskými skupinami, či politiky. Většina případů nebyla motivována čistě sportovní rivalitou, nýbrž v sobě zahrnovala silně etnický podtext, a proto mnohé z těchto případů měly přesah do dalších společenských sfér.

První významný incident se datuje do roku 1925, kdy se proti sobě tyto dva kluby měly utkat. Jelikož pro oba z nich je tradiční červená barva, obě mužstva nastoupila na hřiště v červených dresech. Avšak než byla hra zahájena, kapitán klubu Zrinjski vyzval protihráče, aby si tyto dresy sundali. Ti tomuto požadavku nedostáli a hráči Zrinjski se rozhodli opustit hřiště. Kvůli této události se kluby následující čtyři roky na hřišti nestřetly (FK Velež, 2024).

Poté však vzájemná rivalita ustoupila do ústraní, neboť oba kluby vzdorovaly společnému nepříteli, a to Království Jugoslávie. Avšak každý tak činil z jiného důvodu. HŠK Zrinjski byl postihován za své projevy nacionalismu a FK Velež kvůli svému dělnickému původu spojeným s komunistickou stranou, přičemž ani jedno z toho nebylo v souladu s ideologií Království Jugoslávie.

Během druhé světové války hrál HŠK Zrinjski fotbalovou soutěž v Chorvatsku a FK Velež byl úplně zakázán. Po druhé světové válce se však situace obrátila a FK Velež se stal hlavním fotbalovým klubem v Mostaru, protože spolky s národními znaky nemohly obnovit svou činnost, a tak tomu bylo až do roku 1992.

Po prvních demokratických volbách v Bosně a Hercegovině v roce 1990 došlo k novému politickému vývoji a FK Velež se dostal pod tlak mostarských Chorvatů. Klubu bylo z jejich strany vyhrožováno, že umístí na stadion Bijeli Brijeg bombu, pokud neopustí Jugoslávskou ligu. Klub tyto výhrůžky ignoroval a v srpnu 1991 na stadionu skutečně došlo k výbuchu, při kterém naštěstí nikdo nebyl zraněn. Z tohoto útoku byli posléze obviňováni členové politické strany HDZ (Mills, 2010, s. 1117).

V dubnu 1992 byl FK Velež násilně vyhozen ze svého domovského stadionu Bijeli Brijeg. Důsledkem ostřelování JNA bylo zničeno veškeré vybavení, majetek, historická dokumentace a trofeje a stadion byl výrazně poškozen (FK Velež, 2024). Rok 1992 byl také velmi významný pro HŠK Zrinjski, protože mohl opět obnovit svou činnost. V květnu následujícího roku došlo ke konfiskaci stadionu Bijeli Brijeg ze strany HVO, což bylo příčinou toho, že se tento stadion stal oficiálním stadionem HŠK Zrinjski a FK Velež tak o něj definitivně přišel (Armstrong & Vest, 2013, s. 240-241). Za dobu působení FK Velež na stadionu byl vybudován pomník na počest všech jeho členů, kteří padli v boji za národní osvobození během druhé světové války. Tento pomník byl však během války v Mostaru Chorvaty znehodnocen, což jenom více prohloubilo nenávist mezi kluby. (Mills, 2010, s. 1112).

První vzájemné derby se v rámci nejvyšší fotbalové soutěže odehrálo 13. srpna 2000 na fotbalovém stadionu Bijeli Brijeg na západní straně Mostaru. Po celou dobu utkání panovala vypjatá atmosféra. Domácí fanoušci Zrinjského symbolicky obsadili tribuny na západní části stadionu a hostující fanoušci FK Velež stáli ve východní části stadionu čelem k domácím fanouškům, čímž chtěli zobrazit etnické rozdělení Mostaru. Během utkání se z obou stran stadionu ozývalo bouřlivé skandování hesel narážejících na válečný konflikt. Ze strany příznivců FK Velež zaznívalo například: „Vraťte nám naše byty,“ „My jsme Titovi a Tito je náš,“ a obviňovali HŠK Zrinjski ze spolupráce s Ustašovci a Mussolinim. Reakcí druhé strany bylo: „My vám vaše byty nevrátíme.“ „Na balije¹ v Bijeli Brijeg je příliš brzo.“ „Válka byla vyhlášena, ale tentokrát na fotbalovém hřišti.“ Ačkoliv bylo derby velmi bouřlivé, obešlo se bez zranění. Vzájemná derby utkání se hrají pravidelně od roku 2001, s výjimkou let absence FK Velež v nejvyšší soutěži, a často je doprovází přísné bezpečnostní podmínky (Rolland, 2007, s.185-186).

Při jednom z dalších vzájemných střetů již došlo k incidentu na stadionu Rođeni, který si vyžádal fyzickou újmu. Stalo se tak poté, co fanoušci Zrinjského hodili výbušninu na hřiště a chlapec, který sbíral míče, ji chtěl hodit zpět na tribunu, avšak mu vybuchla v ruce. Následně na hřiště vtrhli fanoušci obou táborů a pokusili se střetnout. Naštěstí antikonfliktní tým včas zasáhl a zabránil tak potyčce. Celé toto utkání se vedlo v provokativním duchu, kdy hlasatel pozdravil na začátku zápasu diváky a hráče muslimským pozdravem „salam alejkum“ (Jutarnji list, 2008).

¹ balije – pejorativní označení muslimů v Bosně

Další významný incident se stal v září 2011 na stadionu Bijeli Brijeg, kdy vyrovnané utkání bylo rozhodnuto až v nastaveném čase brankou FK Velež na 1:0. Po tomto gólu vběhli domácí fanoušci na hřiště a násilím vyhnali hráče FK Velež ze stadionu. Během toho došlo ke zranění několika osob, a nakonec byl zápas kontumován ve prospěch FK Velež (Ultras-tifo, 2011).

Téměř každé derby je pravidelně doprovázeno potyčkami mezi fanoušky. Dochází například k ničení majetku klubů, bitkám na předem domluvených místech, útokům na autobusy fanoušků, nebo zapalování aut na ulici.

O tom, že rivalita a napětí není pouze otázky minulosti, ale i současnosti svědčí to, že během derby utkání v listopadu 2023 vyvěsili fanoušci FK Velež transparent, který obsahoval svastiku, symbol ustašovců, Davidovu hvězdu a mužský pohlavní orgán. Utkání kvůli tomu bylo na chvíli přerušeno a klub posléze za vyvěšení tohoto transparentu dostal pokutu 25 000 KM, v přepočtu 320 tisíc Kč (Klix, 2023a; Klix, 2023b). K poslednímu vážnému incidentu došlo v dubnu 2024, kdy pár dní před mostarským derby došlo k eskalaci napětí mezi fanoušky obou klubů a fanouškům FK Velež bylo následně zakázáno účastnit se zápasu na stadionu soupeře. Toto napětí však mělo velkou dohru, neboť po závěrečném hvizdu rozhodčího vběhli fanoušci HŠK Zrinjski na hřiště a snažili se dostat do šaten hostujícího klubu, policie tomu však úspěšně zabránila (Klix, 2024a).

6.4 Fotbalové kluby a politici

Často se veřejném prostoru zdůrazňuje, že politika do sportu nepatří, avšak oddělit tyto dvě vlivné sféry od sebe lze jen velmi těžko. Je stále častější, že sportovci a vedení sportovních klubů vyjadřují nějaký politický názor a stejně tak že politici pravidelně navštěvují sportovní utkání svých oblíbených týmů.

Jedním takovým příkladem může být dlouholetý předseda nejsilnější a tradiční chorvatské strany HDZ BiH a rodák z Mostaru Dragan Čović. Svou zálibou ve fandění HŠK Zrinjski se nikdy nijak netajil a veřejně ji propaguje. Vedení klubu mu naopak přislíbilo podporu v celostátních volbách v roce 2014 (Sportsport, 2014). Delegation vedení HŠK Zrinjski také pravidelně navštěvuje Dragana Čoviće v ústředí strany (HDZ BiH, 2022). V březnu 2023 naopak navštívili místní i celostátní politici z HDZ BiH stadion Bijeli Brijeg, aby klubu vyjádřili plnou podporu v rekonstrukci tohoto stadionu, který si ji zaslouží. (Hercegovina.in, 2023). V srpnu 2023 označily italské sportovní noviny Gazzetta dello Sport HŠK Zrinjski za

„ustašovský klub z Mostaru, který dobývá Evropu.“ Načež na to reagovali lokální politici HDZ BiH, kteří klub vehementně bránili a konstatovali, že erb a znaky týmu pouze reprezentují Chorvaty v této oblasti (Klix, 2023c). V reakci na poslední skandál, který proběhl v dubnu 2024 se do dění zapojil také starosta Mostaru Mario Kordić, který se snažil relativizovat chování fanoušků HŠK Zrinjski a omlouvat ho. Na toto prohlášení reagovalo vedení FK Velež, které zmínilo, že Mario Kordić po volbách slíbil, že bude starostou všech Mostařanů, nejen jedné části občanů (Klix, 2024b).

Své fanoušky mezi politiky má i klub na východní straně Mostaru. Mezi skalní fanoušky patří bývalý předseda shromáždění FK Velež, člen SDP BiH a současný premiér Federace Bosny a Hercegoviny (FBaH) Nermin Nikšić. Zápasy FK Velež také navštěvují politici bosňácké strany SDA, jako třeba předseda městské rady města Mostar Salem Marić (Hercegovina.info, 2023; Dnevni avaz, 2022). Na konci roku 2023 web Raport také upozornil na to, že FK Velež v roce 2022 získal z rozpočtu Federace BaH z podílu určeného pro sportovní kluby a nadace téměř nejvíce peněz, zatímco jeho rival Zrinjski nedosáhl ani na polovinu této částky (Raport, 2023). Toto přerozdělování finančních prostředků ještě prováděla federální vláda pod vedením SDA (Huskić, 2023).

6.5 Fanouškovská podpora národních fotbalových reprezentací

Mezi důležité prvky národní identifikace patří i podpora týmů národních reprezentací, což se projevuje i u fotbalových fanoušků v Mostaru. Přestože fanoušci v mnoha oblastech Bosny a Hercegoviny často podporují všechny bývalé jugoslávské národní týmy v jakémkoliv mezinárodním zápase, Bosňáci v Mostaru obvykle podporují spíše národní tým, který hraje proti Chorvatsku. (Armstrong & Vest, 2013, s. 246)

Proto zápasy chorvatského národního týmu často doprovázejí nepokoje v ulicích Mostaru, při kterých často dochází k násilí. V roce 2006, poté co Chorvaté prohráli zápas na mistrovství světa s Brazílií, vyšli do ulic hlasití Bosňáci oslavit tuto prohru Chorvatů. Jelikož to pobouřilo mostarské Chorvaty, tak se tyto oslavy neobešly bez újmy na zdraví a došlo k postřelení jednoho Bosňáka (Armstrong & Vest, 2013, s. 246). Další incident se odehrál v roce 2008, kdy Chorvatsko prohrálo ve čtvrtfinále mistrovství světa s Tureckem. Situace byla daleko více vyhrocená a došlo ke zranění vyšších desítek lidí a materiální škody byly patrné téměř po celém městě (Eurosport, 2008). Rok poté došlo k dalším potyčkám při prohře Chorvatska s Anglií, při kterých bylo opět zraněno několik lidí (Reuters, 2009). Naopak při chorvatských oslavách

výhry jednoho ze zápasů mistrovství světa v roce 2014 došlo ke spálení bosenské státní vlajky chorvatskými fanoušky. Místní úřady to označily jako podněcování národnostní nenávisti (Balkaninsight, 2014).

6.6 Vyhodnocení vlivu etnické příslušnosti na podporu fotbalových klubů

Fotbal představoval a představuje velkou symboliku v Mostaru. Dá se říct, že se vzájemné zápasy staly pokračováním konfliktu mezi Chorvaty a Bosňáky, a jde o jakousi „válku v zastoupení“ provozovanou jinými prostředky – fotbalem (Mills, 2010, s. 1127). Nicméně je potřeba zdůraznit, že je to pouze přírůstek a tento typ konfliktu se nedá srovnávat se skutečnou krvavou válkou, při které umírají stovky a tisíce lidí.

Spor o stadion Bijeli Brijeg se stal jedním z hlavních faktorů ovlivňujících chorvatsko-bosňácké vztahy v Mostaru. Často mívají ve sporech jednotlivé části území symbolický význam. V tomto případě jde o území velikosti fotbalového hřiště, které v minulosti symbolizovalo multietnický Mostar. Od válečných let naopak představuje násilné vyhnání Bosňáků ze západního Mostaru na východ (Mills, 2010, s. 1125). Události okolo tohoto stadionu tedy měly podstatný vliv na formování vztahů mezi fanoušky jednotlivých klubů.

V podstatě lze říci, že HŠK Zrinjski a FK Velež představují určité protiklady, což ostatně vyplývá i z jejich klubových hymen. Přestože se ani jedna z nich výslovně nevymezuje vůči druhému klubu, z jejich textů je patrná rivalita ve smyslu touhy po nadvládě nad Mostarem. HŠK Zrinjski hájí národní identitu Chorvatů a projevuje se nacionálně. To se promítá i do jeho fanouškovské podpory, kdy jsou fanoušky výhradně Chorvaté. Oproti tomu FK Velež tvrdí, že reprezentuje město Mostar a jeho hodnoty jednoty a bratrství, avšak tento klub je zpravidla podporován Bosňáky, což potvrzuje i Rolland (2007, s. 200), která tvrdí, že se klub v důsledku obnovení HŠK Zrinjski, poválečných změn ve veřejném vnímání a změně politické situace v Mostaru stal bosňáckým týmem města. Na skutečnost, že každý klub je výhradně podporován jednou etnickou skupinou, poukazuje i to, že během zápasů jsou k vidění transparenty, vlajky, prapory, symboly a skandovaná hesla s nacionální rétorikou. V případě fanouškovské podpory dvou největších fotbalových klubů v Mostaru dochází k etnické segmentaci, neboť Chorvaté výhradně podporují HŠK Zrinjski a bosňácké obyvatelstvo vyjadřuje svou podporu primárně FK Velež. Podpora fanoušků se často liší i při zápasech národních fotbalových týmů, kdy mostarští Chorvaté silně sympatizují s chorvatskou národní reprezentací, zatímco Bosňáci v Mostaru fandí spíše soupeřům Chorvatů.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, v jaké míře existuje etnická segmentace ve městě Mostar v Bosně a Hercegovině. Ve své práci jsem se tedy zabýval obecnou výzkumnou otázkou: Existuje v Mostaru etnická segmentace a pokud ano, v jaké míře? Dále jsem se rozhodl stanovit si tři specifické výzkumné otázky týkající se třech konkrétních sfér, jejichž jednotlivé odpovědi povedou k zodpovězení obecné výzkumné otázky. Každou z těchto částí jsem zpracoval v samostatné kapitole.

V první části jsem tedy hledal odpověď na otázku: Existovala etnická segmentace v rámci voličské podpory politických stran a koalic v komunálních volbách 2020 v Mostaru? Konkrétně jsem zkoumal, v jaké míře volební výsledky korespondovaly s etnickou strukturou daného volebního obvodu, tedy zda například odpovídal volební výsledek chorvatsky orientovaných stran v jednom volebním obvodu procentuálnímu zastoupení Chorvatů v tomto volebním obvodu. Kvůli chybějícím datům však nebylo možné zpracovat výsledky ze všech 7 volebních obvodů, a proto se má analýza zaměřovala pouze na čtyři z nich. Celkovým výsledkem bylo, že ve všech čtyřech volebních obvodech došlo k prolnutí voličské podpory s etnickým složením, přičemž se také ukázalo, že Bosňáci si své zástupce vybírají nejen z bosňáckých kandidátů, ale také z řad stran a koalic, které se označují jako občanské, či multietnické, což mimo jiné potvrzuje ve svém výzkumu i Kasum (2022). Tyto subjekty také získávají podporu z řad lidí, kteří se nehlásí k žádné velké etnické skupině, avšak jedná se o velmi malou skupinu obyvatel.

V druhé části jsem zjišťoval odpověď na otázku: Existuje etnická segmentace v každodenních činnostech sociální sféry v Mostaru? Tato sféra byla zkoumána ve třech oblastech: vzdělávání, pojmenovávání veřejných míst a divadla. V rámci vzdělávání jsem se zaměřil na všechny stupně školství, tedy základní, střední a vysoké školy, a výsledkem bylo, že na všech úrovních vzdělávání etnická segmentace existuje, výjimku však tvoří Gymnázium Mostar, kterému se jako jediné vzdělávací instituci podařilo správně aplikovat koncept „dvou škol pod jednou střechou.“ Dále jsem při analyzování názvů veřejných míst zjistil, že tento nástroj byl využíván primárně Chorvaty a to poté, co ze západní strany Mostaru odsunuli bosňácké obyvatelstvo. Zatímco Bosňáci na východní straně na toto nekladli téměř žádný důraz a udržovali status quo. Drtivá většina v minulosti provedených změn přetrvala dodnes. V poslední dílčí oblasti jsem došel k zjištění, že v současnosti se na území města nacházejí dvě

nejvýznamnější divadla, přičemž jedno z nich funguje pouze v chorvatštině a druhé v bosenštině.

V třetí části bylo nutné zodpovědět otázku: Existuje etnická segmentace ve fanouškovství ve sportu v Mostaru? Ta byla zkoumána na základě fanouškovství dvou největších fotbalových klubů v Mostaru HŠK Zrinjski a FK Velež a národním fotbalovým reprezentacím. Z analýzy této problematiky lze vyvodit závěry, že etnická segmentace existuje i v této sféře, přičemž se projevuje tak, že Chorvaté podporují výhradně HŠK Zrinjski a Bosňáci FK Velež. U podpory národních reprezentací je také patrná etnická segmentace, zatímco chorvatský národní tým podporují v Mostaru Chorvaté, mostarští Bosňáci kromě národnímu týmu Bosny a Hercegoviny fandí chorvatským soupeřům.

Práce tedy prokázala výskyt etnické segmentace v Mostaru a také to, že společnost v tomto městě v námi zkoumaných oblastech odpovídá nizozemskému modelu verzuiling, tedy pilířové společnosti, jak ji popisuje Arend Lijphart (1975).

Konkrétní projevy etnické segmentace ve vybraných oblastech v Mostaru			
	Chorvaté	Bosňáci	Multietnický
Politická strana	HDZ BiH, HRS, HDZ 1990, Mostar moj dom	Koalicija za Mostar 2020, BH Blok Mostar, PZP, Neovisna lista pravo na grad	BH Blok Mostar, PZP, Neovisna lista pravo na grad
Střední a základní školy	chorvatské curriculum	bosenské curriculum	Gimnazija Mostar
Univerzita	Sveučiliště u Mostaru	Univerzitet Džemal Bijedić u Mostaru	X
Divadlo	Hrvatsko narodno kazaliště u Mostaru	Narodno pozorište Mostar	X

Fotbalový klub	HŠK Zrinjski Mostar	FK Velež Mostar	X
Fotbalová reprezentace	chorvatský národní tým	bosenský národní tým	X

Tabulka 15 - konkrétní projevy etnické segmentace ve vybraných oblastech v Mostaru

V rámci hodnocení zdrojů a literatury je nutno podotknout, že u některých oblastí, zejména univerzit a fanouškovské podpory, bylo poměrně obtížné najít relevantní akademické zdroje, které by byly aktuální. Spousta akademických zdrojů je tak staršího data, a proto bylo potřeba ve velké míře pracovat i s neodbornými publikacemi a zpravodajskými weby. Obzvláště problematické bylo zjištění etnické struktury jednotlivých volebních obvodů, přičemž u některých tyto údaje nebyly vůbec dohledatelné. Naopak k tématům obsaženým v teoretické části byl kvalitně zpracovaných akademických a snadno přístupných zdrojů dostatek.

Za hlavní přínos práce považují skutečnost, že tato případová studie v Mostaru nám umožnila vytvořit si konkrétnější obraz toho, jak může v praxi 21. století fungovat etnický segmentovaná společnost. Avšak je potřeba podotknout, že Mostar je velmi specifický případ a nelze jednoznačně říci, že zjištěné závěry jsou aplikovatelné i na jiné existující případy, či na případy teprve v budoucnu vzniklé. V rámci dalšího výzkumu by bylo vhodné prozkoumat i další oblasti, kterým se tato bakalářská práce nevěnovala.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zaměřuje na zkoumání etnické segmentace na případu města Mostar v Bosně a Hercegovině. Cílem práce bylo zjistit, v jaké míře se projevuje etnická segmentace v různých oblastech života ve městě. První část práce analyzovala volební podporu politických stran a koalic v komunálních volbách 2020 a bylo zjištěno, že voličské preference často korespondují s etnickou strukturou volebních obvodů. Druhá část se zaměřila na každodenní činnosti v sociální sféře, jako je vzdělávání, pojmenovávání veřejných míst a divadla, a ukázalo se, že etnická segmentace je přítomna na všech těchto úrovních. Třetí část zkoumala etnickou segmentaci ve fanouškovství ve sportu na příkladu dvou největších fotbalových klubů v Mostaru a národních fotbalových reprezentací. Závěry práce ukázaly, že etnická segmentace je v Mostaru silně přítomná a společnost města lze popsat jako pilířovou, podobně jako nizozemský model verzuiling.

Klíčová slova: Mostar, Bosna a Hercegovina, etnická segmentace, konsociační teorie, koncept pilířů, Chorvaté, Bosňáci, fotbalové kluby, komunální volby, Arend Lijphart

Abstract

This bachelor thesis focuses on examining ethnic segmentation using the case study of Mostar in Bosnia and Herzegovina. The aim of the thesis was to determine the extent to which ethnic segmentation manifests in various areas of life in the city. The first part of the thesis analyzed the electoral support for political parties and coalitions in the 2020 municipal elections, revealing that voter preferences often correspond to the ethnic structure of electoral districts. The second part focused on everyday activities in the social sphere, such as education, naming of public places and theaters, and it was found that ethnic segmentation is present at all these levels. The third part examined ethnic segmentation in sports fandom using the example of the two largest football clubs in Mostar and national football teams. The conclusions of the thesis showed that ethnic segmentation is strongly present in Mostar, and the city's society can be described as pillarized, similar to the Dutch model of *verzuiling*.

Key words: Mostar, Bosnia and Herzegovina, ethnic segmentation, consociational theory, concept of pillarisation, Croats, Bosniaks, football clubs, municipal elections, Arend Lijphart

Použité zdroje

Tištěné zdroje:

1. Almond, G. A. (1956). Comparative Political Systems. *The Journal Of Politics*, 18(3), 391-409.
2. Armstrong, G., & Vest, E. (2013). Bridging Practice and Desire: Football Rivalry in Mostar, Bosnia and Herzegovina. In M. Vaczi (Ed.), *Playing Fields: Power, Practice, and Passion in Sport* (1st ed., pp. 227-250). University of Nevada, Reno: Center for Basque Studies.
3. Bieber, F. (2005). Local institutional engineering: A tale of two cities, Mostar and Brčko. *International Peacekeeping*, 12(3), 420-433.
4. Bjelakovic, N., & Strazzari, F. (1999). The sack of Mostar, 1992–1994: The politico-military connection. *European Security*, 8(2), 73-102.
5. D'Alessio, V. (2014). Divided and Contested Cities in Modern European History. The Example of Mostar, Bosnia-Herzegovina. In S. Rutar (Ed.), *Beyond the Balkans: Towards an Inclusive History of Southeastern Europe* (1st ed., pp. 451-480). LIT Verlag.
6. Halilbašić, S. (2018). Bosnia and Herzegovina's National Theatres in the Context of Language Politics During the War. In J. Dolečki, S. Halilbašić, & S. Hulfeld (Eds.), *Theatre in the Context of the Yugoslav Wars* (1st ed., pp. 63-81). Palgrave Macmillan.
7. Hladký, L. (1996). *Bosna a Hercegovina: historie nešťastné země* (1st ed.). Brno: Doplněk.
8. Hladký, L. (2006). Daytonská mírová smlouva a její uvedení do života. *Středoevropské Politické Studie*, 8(2-3), 316-326.
9. Hulsey, J., & Keil, S. (2019). Ideology and Party System Change in Consociational Systems: The Case of Non-Nationalist Parties in Bosnia and Herzegovina. *Nationalism And Ethnic Politics*, 25(4), 400-419.
10. L. Molendijk, A. (2022). *Protestant Theology and Modernity in the Nineteenth-Century Netherlands* (1st ed.). Oxford University Press.
11. Lijphart, A. (1969). Consociational Democracy. *World Politics*, 21(2), 207-225.

12. Lijphart, A. (1975). *The politics of accommodation: Pluralism and democracy in the Netherlands* (2nd ed.). University of California Press.
13. Lijphart, A. (1977). *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration* (1st ed.). Yale University Press.
14. McRea, K. D. (1995). Konsociační demokracie. Politický kompromis v segmentovaných společnostech. In B. Říchová & A. Lisa (Eds.), *Antologie světových politologií II*. (1st ed., pp. 33-64). Vysoká škola ekonomická.
15. Mills, R. (2010). Velež Mostar Football Club and the Demise of 'Brotherhood and Unity' in Yugoslavia, 1922-2009. *Europe-Asia Studies*, 62(7), 1107-1133.
16. Palmberger, M. (2013). Practices of border crossing in post-war Bosnia and Herzegovina: the case of Mostar. *Identities*, 20(5), 544-560.
17. Palmberger, M. (2017). Nationalizing the streetscape: The case of street renaming in Mostar, Bosnia and Herzegovina. In M. Azaryahu, R. Rose-Redwood & D. Alderman (Eds.), *The Political Life of Urban Streetscapes* (1st ed., pp. 168-184). Routledge.
18. Rolland, S. (2007). Le football dans la Bosnie-Herzégovine d'après-guerre: exhibition symbolique et exaltation identitaire. *Migracijske I Etničke Teme*, 23(3), 185-208.

Elektronické zdroje:

1. Aljazeera. (2020). Glasovi sa izbora u Mostaru se još broje [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2020/12/23/glasovi-sa-izbora-u-mostaru-se-jos-broje>
2. Balkaninsight. (2014). Bosnia Probes Flag-Burning During World Cup [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://balkaninsight.com/2014/06/20/bosnia-investigates-ethnic-and-religious-incidents/>
3. Behram, M. (2020). Ethnic Parties Reassert Grip on Bosnia's Mostar at Landmark Election [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://balkaninsight.com/2020/12/23/ethnic-parties-reassert-grip-on-bosnias-mostar-at-landmark-election/>
4. Bljesak. (2020a). 'Neki novi klinci' političke scene u Mostaru [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://bljesak.info/vijesti/politika/neki-novi-klinci-politicke-scene-u-mostaru/332920>

5. Bljesak. (2020b). Pravo na grad: Mostar ima novca da postane najuređeniji grad u regiji [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://bljesak.info/vijesti/politika/pravo-na-grad-mostar-ima-novca-da-postane-najuredeniji-grad-u-regiji/332024>
6. Bljesak. (2020c). Bago: Našu ruku dobit će strana koja se odrekne starih politika [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://bljesak.info/vijesti/politika/bago-nasu-ruku-dobit-ce-strana-koja-se-odrekne-starih-politika/332404>
7. Bljesak. (2020d). Hrvati moraju kazniti HDZ [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://bljesak.info/vijesti/politika/hrvati-moraju-kazniti-hdz/326943>
8. Bljesak. (2020e). Glas za koaliciju Mostar moj dom je glas za Europski Mostar [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://bljesak.info/vijesti/politika/glas-za-koaliciju-mostar-moj-dom-je-glas-za-europski-mostar/332441>
9. Bosna a Hercegovina. Constitution of Bosnia and Herzegovina, Official Gazette of Bosnia and Herzegovina (1995). Retrieved from <https://www.ohr.int/ohr-dept/legal/laws-of-bih/pdf/001%20-%20Constitutions/BH/BH%20CONSTITUTION%20.pdf>
10. Bosna a Hercegovina. Law on amendments to the election law of Bosnia and Herzegovina, Official Gazzete of Bosnia and Herzegovina (2020). Retrieved from https://www.ohr.int/ohr-dept/legal/laws-of-bih/pdf/New2021/BH_41-20.pdf
11. Centralna izborna komisija BiH. (2020). Lokalni izbori 2020 u Gradu Mostaru- osnovne informacije [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.izbori.ba/?Lang=3&CategoryID=64&Id=3485>
12. Centralna izborna komisija BiH. (2021a). Lokalni izbori 2020. godine u Gradu Mostaru - Potvrđeni rezultati [Online]. Retrieved April 20, 2024, from https://www.izbori.ba/Rezultati_izbora/?resId=28&langId=4#/9/null/0/0
13. Centralna izborna komisija BiH. (2021b). Utvrđeni rezultati Lokalnih izbora 2020. godine u Gradu Mostaru- od sutra podnošenje zahtjeva za ponovno brojanje [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.izbori.ba/?Lang=3&CategoryID=64&Id=3515>
14. Centralna izborna komisija BiH. (2021c). Potvrđeni rezultati Lokalnih izbora 2020. godine u Gradu Mostaru [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.izbori.ba/?Lang=3&CategoryID=64&Id=3540>

15. Commission for Reforming the City of Mostar. (2003). *Commission for Reforming the City of Mostar: Recommendations of the Commission Report of the Chairman* (1st ed.). Retrieved from [https://www.ohr.int/archive/report-mostar/pdf/Reforming%20Mostar-Report%20\(EN\).pdf](https://www.ohr.int/archive/report-mostar/pdf/Reforming%20Mostar-Report%20(EN).pdf)
16. Crisis group. (2009). Bosnia: A Test of Political Maturity in Mostar [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/bosnia-and-herzegovina/bosnia-test-political-maturity-mostar>
17. ČTK. (2024). Summit EU rozhodl o zahájení přístupových rozhovorů s Bosnou a Hercegovinou [Online]. Retrieved April 23, 2024, from <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2496162>
18. Dervisbegovic, N. (2020). Bosnia Parties Strike Landmark Deal on Governing Mostar [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://balkaninsight.com/2020/06/17/bosnia-parties-strike-landmark-deal-on-governing-mostar/>
19. Dnevni avaz. (2022). Nermin Nikšić u najdražem dresu stigao na Grbavicu [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://avaz.ba/nogomet/759710/nermin-niksic-u-najdrazem-dresu-stigao-na-grbavicu>
20. Domin, T. (2001). History of Bosnia and Herzegovina from the origins to 1992 [Online]. Retrieved April 19, 2024, from <https://www.nato.int/SFOR/indexinf/bihistory.htm>
21. ESLP. (2019) Rozsudek ze dne 29. října 2019, Baralija proti Bosně a Hercegovině, č. 30100/18. Retrieved April 20, 2024, from http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/F8DCDF325E9C9B28C12585580039F629?openDocument&Highlight=0
22. Eurosport. (2008). Fans hurt in Bosnia [Online]. Retrieved April 20, 2024, from https://www.eurosport.com/football/euro-2008/2008/fans-hurt-in-bosnia_sto1611778/story.shtml
23. Evropská komise. (2019). *Communication from the commission to the european parliament and the council* (1st ed.). Retrieved from <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2019-05/20190529-bosnia-and-herzegovina-opinion.pdf>
24. FK Velež. (2024). FK Velež Mostar - Historija [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://fkvelez.ba/prije-ii-svjetskog-rata/>
25. Glassrpske. (2020). "Ostajte ovdje - Zajedno za naš Mostar": Glasajte i pomozite Srbima da prvi put nakon rata izaberu svoje predstavnike [Online]. Retrieved April 20,

- 2024, from <https://www.glassrpske.com/lat/novosti/izbori/ostajte-ovdje-zajedno-zan-as-mostar-glasajte-i-pomozite-srbima-da-prvi-put-nakon-rata-izaberu-svoje-predstavnike/342863>
26. Grad Mostar. (2024). Gradske institucije i preduzeća [Online]. Retrieved April 21, 2024, from https://www.mostar.ba/gradske-ustanove-i-poduzeca/?_kategorija_ustanove=osnovne-skole%2Csrednje-skole
27. HDZ 1990. (2020, 18. prosince). HDZ 1990 [Online]. Retrieved from <https://www.facebook.com/mhdz1990/posts/pfbid02uScJHR2wV3rAZgpXYsmK9ndcp3kgJ3xi2wZGQ6svwADSbw2ZihaEwb4L7BGffhBNI>
28. HDZ BiH Mostar. (2020). Program Gradskog odbora HDZ BiH Mostar [Online]. Retrieved from <https://www.facebook.com/GOHDZBiHMostar>
29. HDZ BiH Mostar. (2020, 18. prosince). Kvaliteta života i sugrnost [Online]. Retrieved from <https://www.facebook.com/GOHDZBiHMostar/posts/pfbid02ZrAjPDd52ha18sCtg4Szt6bsawiLzKAAAnEHdicUFZzvpp2duYfkBhewER4hyBzVI>
30. HDZ BiH. (2022). Predsjednik Čović ugostio izaslanstvo HŠK Zrinjski Mostar [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.hdzbih.org/hr/node/6930>
31. Hercegovina.in. (2023). HŠK Zrinjski: Posjeta podrške Plemićima vijećnika HDZ-a BiH iz Mostara sa nekoliko nivoa vlasti [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://hercegovina.in/foto-hsk-zrinjski-posjeta-podrske-plemicima-vijecnika-hdz-a-bih-iz-mostara-sa-nekoliko-nivoa-vlasti/>
32. Hercegovinainfo. (2023). NAVIJALI IZ LOŽE Brojni političari stigli na utakmicu Veleža i Sarajeva [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.hercegovina.info/sport/nogomet/navijali-iz-loze-brojni-politicari-stigli-na-utakmicu-veleza-i-sarajeva/219388/>
33. HNS BiH. (2024). Članice Hrvatskog narodnog sabora [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.hnsbih.ba/clanice-hrvatskog-narodnog-sabora/>
34. HRS Mostar. (2020, 17. prosince). Slaven Bevanda za bild.ba: HRS će biti pozitivno iznenađje [Online]. Retrieved from <https://www.facebook.com/hrsmostar/posts/pfbid026vnsRgBE8Yc3TBC1p85UpX57ACLcp1mCYqHv2fsNAfjyRGwUovgVjYcswiLEEHal>
35. Hrvatsko narodno kazalište u Mostaru. (n.d.). Povijest kazališta [Online]. Retrieved April 21, 2024, from <https://www.hnkmostar.ba/o-nama/>

36. Huskić, A. (2023). New government in the Federation with liberals in it [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.freiheit.org/western-balkans/new-government-federation-liberals-it>
37. Index. (2004). Mostar: Trg nazvan po Mati Bobanu [Online]. Retrieved April 21, 2024, from <https://www.index.hr/vijesti/clanak/mostar-trg-nazvan-po-mati-bobanu/187814.aspx>
38. Iribeaconproject. (2020). Mostar Municipal Elections 2020 [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.iribeaconproject.org/our-work-research-and-data/2020-12-22/mostar-municipal-elections-2020>
39. Išerić, H. (2016). Will Ethnic Segregation in Bosnia and Herzegovina's Education come to an end? [Online]. Retrieved April 21, 2024, from <https://www.lawyr.it/index.php/articles/domestic-focus/921-will-ethnic-segregation>
40. Jelin, T. (2009). Mostar konačno dobio gradonačelnika [Online]. Retrieved April 20, 2024, from https://www.slobodnaevropa.org/a/mostar_gradonacelnik/1907196.html
41. Jiménez, J. S. (2023). When Coexistence Becomes Parallel Existence: “Two Schools under One Roof” [Online]. Retrieved April 21, 2024, from <https://balkandiskurs.com/en/2023/06/25/two-schools-under-one-roof/>
42. Jutarnji list. (2008). Dječak teško ozlijeđen na utakmici Veleža i Zrinjskog [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/djecak-tesko-ozlijeden-na-utakmici-veleza-i-zrinjskog-3932334>
43. Karović, D. (2020). Izbori u Mostaru: Ko će nakon 16 godina naslijediti Ljubu Bešlića? [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://zastone.ba/izbori-u-mostaru-ko-ce-nakon-16-godina-naslijediti-ljubu-beslica/>
44. Kasum, D. (2022). *Teorie a praxe volebních systémů v multietnických zemích: Případ Bosny a Hercegoviny* (Diplomová práce) [Online]. Brno. Retrieved from <https://is.muni.cz/th/ic3wz/>
45. Klix. (2023a). Nikad žešće kazne za Sarajevo, Velež i Čelik, mostarski derbi pod lupom UEFA-e [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.klix.ba/sport/nogomet/nikad-zesce-kazne-za-sarajevo-velez-i-celik-mostarski-derbi-pod-lupom-uefa-e/231123208>
46. Klix. (2023b). Peljto ponovo prekinuo mostarski derbi nakon jedne od najkontroverznijih navijačkih poruka ikada [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.klix.ba/sport/nogomet/peljto-ponovo-prekinuo-mostarski-derbi-nakon-jedne-od-najkontroverznijih-navijackih-poruka-ikada/231113168>

47. Klix. (2023c). HDZ Mostar reagovao na pisanje Gazette: Jedan Zrinjski iz male BiH budi strah konkurenciji [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.klix.ba/sport/nogomet/hdz-mostar-reagovao-na-pisanje-gazette-jedan-zrinjski-iz-male-bih-budi-strah-konkurenciji/230824163>
48. Klix. (2024a). Navijači Zrinjskog upali na teren po završetku mostarskog derbija s Veležom [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.klix.ba/sport/nogomet/navijaci-zrinjskog-upali-na-teren-po-zavrsetku-mostarskog-derbija-s-velezom/240413072>
49. Klix. (2024b). Velež odgovorio Zrinjskom i Kordiću na amnestiranju huligana: Besmisleno je zavaravati javnost [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.klix.ba/sport/nogomet/velez-odgovorio-zrinjskom-i-kordicu-na-amnestiranju-huligana-besmisleno-je-zavaravati-javnost/240415075>
50. koalicijazamostar2020. (2020). Koalicijazamostar2020 [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://koalicijazamostar2020.ba/>
51. LDAMostar. (2020). Gdje, kada, kako i koga biramo na Mostarskim lokalnim izborima [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.ldamostar.org/71111-2/>
52. Mazlic, L. (2009). Mostar: City without mayor [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://humanrightshouse.org/articles/mostar-city-without-mayor/>
53. N1info. (2021). Main Bosnian Croat party: CEC is trying to cover up election fraud in Mostar [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://n1info.ba/english/news/main-bosnian-croat-party-cec-is-trying-to-cover-up-election-fraud-in-mostar/>
54. N1info. (2022). Emigration from Bosnia and Herzegovina expected to hit new record in 2022 [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://n1info.ba/english/news/emigration-from-bosnia-and-herzegovina-expected-to-hit-new-record-in-2022/>
55. Narodno pozorište Mostar. (c2016). Historijat [Online]. Retrieved April 21, 2024, from <https://www.npm.ba/o-nama/historijat>
56. OHR. (2003). Decision Establishing the Commission for Reforming the City of Mostar [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.ohr.int/decision-establishing-the-commission-for-reforming-the-city-of-mostar/>
57. OHR. (2004a). Decision Enacting the Statute of the City of Mostar [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.ohr.int/decision-enacting-the-statute-of-the-city-of-mostar/>

58. OHR. (2004b). Decision Prohibiting City-Municipalities of the City of Mostar from Assigning Names to or Changing Existing Names of Streets, Squares, Bridges and Other Such Public Places [Online]. Retrieved April 21, 2024, from <https://www.ohr.int/decision-prohibiting-city-municipalities-of-the-city-of-mostar-from-assigning-names-to-or-changing-existing-names-of-streets-squares-bridges-and-other-such-public-places/>
59. OSCE. (2018). *Two Schools Under One Roof: The Most Visible Example of Discrimination in Education in Bosnia and Herzegovina* (1st ed.). Retrieved from <https://www.osce.org/files/f/documents/3/8/404990.pdf>
60. Pašić, A. (2004). A Short History of Mostar [Online]. In *Conservation and Revitalisation of Historic Mostar* (1st ed., pp. 5-12). The Aga Khan Trust for Culture. Retrieved from https://www.archnet.org/display?source=https://admin.archnet.org/rails/active_storage/blobs/redirect/eyJfcmFpbHMiOnsibWVzc2FnZSI6IkJBaHBBdXdUliwiZXhwIjpuclWxsLCJwdXIiOiJibG9iX2lkIn19--5a15854ff7a9e3750cc83f099b59bbdb48c2624a/DPC1419.pdf
61. Pavić, S. (2015). Studirati u Mostaru: Na sveučilištu studira 14.715 ljudi. Mostar je postao živo središte modernoga visokog obrazovanja i znanosti... [Online]. Retrieved April 21, 2024, from <https://www.jutarnji.hr/globus/studirati-u-mostaruna-sveucilistu-studira-14.715-ljudi.-mostar-je-postao-zivo-srediste-modernoga-visokog-obrazovanja-i-znanosti...-195016>
62. Platforma za progres - Mostar. (2020, 13. prosinca). Platforma za progres - Mostar [Online]. Retrieved from <https://www.facebook.com/mostarplatformazaprogres/videos/1323038751407619>
63. Platformazaprogres. (2024). Programska deklaracija [Online]. Retrieved April 20, 2024, from https://www.platformazaprogres.ba/documents/pzp_deklaracija.pdf
64. Radio Slobodna Evropa. (2022). Schmidt i strani zvaničnici u BiH traže da Mostar ukloni imena ustaša sa ulica [Online]. Retrieved April 21, 2024, from <https://www.slobodnaevropa.org/a/mostar-ulice-imena/31919475.html>
65. Raport. (2023). Političke stranke, predvođene SDA, zgrabile najviše novca iz budžeta. Ne mogu se požaliti ni fudbalski klubovi [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://raport.ba/politicke-stranke-predvodjene-sda-zgrabile-najvise-novca-iz-budzeta-ne-mogu-se-pozaliti-ni-fudbalski-klubovi/>

66. Red Army. (2024a). Red Army Mostar [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://redarmy-mostar.ba/red-army/>
67. Red Army. (2024b). Posušje – Velež 3.3.2024 [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://redarmy-mostar.ba/album/posusje-velez-3-3-2024/>
68. Reuters. (2009). Nine hurt in Bosnian fan violence [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.reuters.com/article/idUSLA404931/>
69. SarajevoTimes. (2024). The Faculty of Philosophy in Mostar canceled the Summer School after Criticism over the Poster Scandal [Online]. Retrieved April 22, 2024, from <https://sarajevotimes.com/the-faculty-of-philosophy-in-mostar-canceled-the-summer-school-after-criticism-over-the-poster-scandal/>
70. SDP. (2020). Mostar može [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.sdp.ba/mostar-moze/>
71. Soldo, V. (2022). Mostar ukinuo ustaške ulice [Online]. Retrieved April 21, 2024, from <https://www.dw.com/bs/mostar-ukinuo-usta%C5%A1ke-ulice/a-62482158>
72. Sport1 oslobodjenje. (2023). Zrinjski je ponovo prvak! Nemanja Bilbija golovima poveo do slavlja [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://sport1.oslobodjenje.ba/s1/fudbal/premijer-liga-bih/zrinjski-je-ponovo-prvak-nemanja-bilbija-golovima-poveo-do-slavlja-856645>
73. Sportsport. (2014). HŠK Zrinjski u službi politike [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://sportsport.ba/fudbal/hsk-zrinjski-u-sluzbi-politike/141989>
74. Statistika.ba. (n.d.). Popis 1991 u BiH [Online]. Retrieved April 19, 2024, from <http://www.statistika.ba/>
75. Statistika.ba. (n.d.). Popis 2013 u BiH - Grad Mostar [Online]. Retrieved April 21, 2024, from <http://www.statistika.ba/?show=12&id=11410#link2>
76. Sveučilište u Mostaru. (2024). Povijest Sveučilišta [Online]. Retrieved April 21, 2024, from <https://www.sum.ba/sum/sveuciliste/povijest>
77. Ultras Zrinjski. (2024). Povijest [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.ultras-zrinjski.net/povijest/>
78. Ultras-tifo. (2011). Pitch invasion on Zrinjski - Velez 28.09.2011 [Online]. Retrieved April 20, 2024, from <https://www.ultras-tifo.net/news/548-video-pitch-invasion-on-zrinjski-velez-28092011-.html>

79. Univerzitet Džemal Bijedić. (2013). *Statut Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru* (1st ed.). Retrieved from https://www.unmo.ba/media/1034/statut_-_final_-_univerzitet_dzemaal_bijedic_u_mostaru.pdf
80. Univerzitet Džemal Bijedić. (2024). O Univerzitetu - Historijat [Online]. Retrieved April 21, 2024, from <https://www.unmo.ba/university/>

Zdroje obrázků:

1. Agüero, N. (2024). HŠK Zrinjski Mostar: 19 Football Club Facts [Online]. Retrieved April 24, 2024, from <https://facts.net/lifestyle/sports/hsk-zrinjski-mostar-19-football-club-facts/>
2. Brands of the world. (2023). FK Velež Mostar [Online]. Retrieved April 24, 2024, from <https://www.brandsoftheworld.com/logo/fk-velez-mostar-100?original=1>
3. Izborne jedinice [Online]. (2020, 15. listopad). Retrieved from <https://www.facebook.com/TOBijeliBrijegII/photos/a.1930652500573104/2471757389795943/?type=3>
4. Makaš, E. (2011). *Mostar's Central Zone: Battles over Shared Space in a Divided City (Queens U, Belfast, 2011)* (1st ed.). Retrieved from https://www.academia.edu/2211340/Mostars_Central_Zone_Battles_over_Shared_Space_in_a_Divided_City_Queens_U_Belfast_2011_
5. OHR. (2011). Ethnic composition after the war in 1998 [Online]. Retrieved April 24, 2024, from <https://www.ohr.int/ohr-info/maps/images/ethnic-composition-after-the-war-in-1998.gif>
6. OHR. (2011). Ethnic composition before the war 1991 [Online]. Retrieved April 24, 2024, from <https://www.ohr.int/ohr-info/maps/images/ethnic-composition-before-the-war-1991.gif>

Zdroje tabulek:

Veškeré tabulky jsou vlastní tvorby a data v nich použitá jsou součástí použitých zdrojů.

Seznam obrázků

Obrázek 1 - etnické složení Bosny a Hercegoviny v roce 1991	11
Obrázek 2 - etnické složení Bosny a Hercegoviny v roce 1998.....	14
Obrázek 3 - geografické znázornění volebních obvodů v Mostaru.....	27
Obrázek 4 - volební obvody s osadami v Mostaru	28
Obrázek 5 - logo HŠK Zrinjski Mostar	45
Obrázek 6 - logo FK Velež Mostar	47

Seznam tabulek

Tabulka 1 - piliřová struktura v 50. a 60. letech 20. st. v Nizozemsku.....	17
Tabulka 2 - etnické složení celoměstského volebního obvodu	29
Tabulka 3 - etnické složení volebního obvodu Sever	29
Tabulka 4 - etnické složení volebního obvodu Jihovýchod	29
Tabulka 5 - etnické složení volebního obvodu Jih.....	30
Tabulka 6 - rozdělení politický stran a koalic	34
Tabulka 7 - výsledky voleb v celoměstském obvodu	35
Tabulka 8 - výsledky voleb ve volebním obvodu Sever	35
Tabulka 9 - výsledky voleb ve volebním obvodu Jihovýchod.....	36
Tabulka 10 - výsledky voleb ve volebním obvodu Jih.....	36
Tabulka 11 - srovnání výsledků voleb s etnickým složením v celoměstském volebním obvodu	36
Tabulka 12 - srovnání výsledků voleb s etnickým složením ve volebním obvodu Sever.....	37
Tabulka 13 - srovnání výsledků voleb s etnickým složením ve volebním obvodu Jihovýchod	37
Tabulka 14 - srovnání výsledků voleb s etnickým složením ve volebním obvodu Jih.....	37
Tabulka 15 - konkrétní projevy etnické segmentace ve vybraných oblastech v Mostaru.....	56